

**JIHOČESKÁ UNIVERZITA
V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH**

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra pedagogiky a psychologie

**Výběr výtvarných technik
v předškolním věku**

Bakalářská práce

České Budějovice 2011

Vedoucí práce: Mgr. Bohuslava Kimrová Autor práce: Petra Křížová

Anotace

Bakalářská práce „Výběr výtvarných technik v předškolním věku“ pojednává o praktickém užití vhodných výtvarných technik u věkově smíšené skupiny předškolních dětí.

První kapitola se soustředí na charakteristiku předškolního období (předškolního dítěte) po stránce vývojové a dále na potřeby dítěte.

Druhá kapitola se zaměřuje na Rámcový vzdělávací program pro předškolní výchovu z hlediska cílů předškolního vzdělávání a na vzdělávací oblasti ve vztahu k výtvarným činnostem.

Třetí kapitola je věnována dětskému výtvarnému projevu a symbolice dětské kresby.

Tato část zahrnuje názory několika osobností na dětský výtvarný projev a zaměřuje se na očekávané výtvarné dovednosti na konci předškolního období.

Čtvrtá kapitola seznamuje s členěním výtvarných technik a jejich popisem.

Uvedené přílohy doprovází praktická část, která zároveň slouží jako inspirace pro další výtvarné tvoření s dětmi.

Annotation

The bachelor thesis “Choice of Art Techniques at Preschool Age” deals with the practical usage of suitable art techniques at an age-mixed group of preschool children.

The first chapter concentrates on the characteristics of the preschool age (of a preschool child) from the developmental point of view and furthermore, on child's needs.

The second chapter concentrates on the Framework Education Programme for Preschool Education in terms of aims of the preschool education and on the education fields concerning art activities.

The third chapter is devoted to child's art expressions and symbology of a child's drawing. This part includes opinions of several personalities of a child's art expression and it is also concentrated on art skills expected at the end of the preschool age.

The fourth chapter acquaints with the division of art techniques and their description.

The listed attachments are accompanied with a practical part, which simultaneously serves as inspiration for further art creation with children.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci zpracovala samostatně a použila jen prameny uvedené v seznamu literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 9. března 2011	Petra Křížová
--	---------------

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala Mgr. Bohuslavě Kimrové za odborné vedení bakalářské práce.

OBSAH

ÚVOD	7
I. TEORETICKÁ ČÁST	9
1. PŘEDŠKOLNÍ DÍTĚ	9
1. 1 <i>Předškolní období</i>	9
1. 2 <i>Vývoj dítěte</i>	11
1. 3 <i>Potřeby dítěte</i>	13
2. RÁMCOVÝ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM PRO PŘEDŠKOLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ	15
2. 1 <i>Cíle předškolního vzdělávání</i>	15
2. 2 <i>Vzdělávací oblasti</i>	16
3. VÝTVARNÝ PROJEV V PŘEDŠKOLNÍM VĚKU	19
3. 1 <i>Symbolika dětské kresby</i>	19
3. 1. 1 Kresba postavy	19
3. 1. 2 Kresba jiných symbolů	20
3. 2 <i>Barvy</i>	21
3. 3 <i>Názory</i>	24
3. 4 <i>Očekávané dovednosti na konci předškolního období</i>	25
4. VÝTVARNÉ TECHNIKY	27
4. 1 <i>Co rozumíme výtvarnou technikou</i>	27
4. 2 <i>Tradiční výtvarné techniky</i>	27
4. 3 <i>Netradiční výtvarné techniky</i>	28
4. 3. 1 Radost z překvapení	28
4. 3. 2 Akční tvorba	31
4. 4 <i>Prostorová tvorba</i>	32
II. PRAKTICKÁ ČÁST	34
5. ÚVOD K VÝTVARNÝM TECHIKÁM UŽITÉ V PRAKTICKÉ ČÁSTI	34
6. VHODNÉ VÝTVARNÉ TECHNIKY V PŘEDŠKOLNÍM VĚKU	35
6. 1 <i>Kresba – Vánoční očekávání</i>	35
6. 2 <i>Malba – Navštívíme les</i>	36
6. 3 <i>Zapouštění – Látka z noční oblohy</i>	37
6. 4 <i>Frotáž – Hra na schovávanou</i>	39

6. 5	<i>Skládání – Složil třeba dům.....</i>	40
6. 6	<i>Odkrývací rezerváž – U nás doma</i>	42
6. 7	<i>Vykrývací rezerváž – S větrem o závod</i>	43
6. 8	<i>Otisk houbičky (tupování) – Okolo Frýdku cestička</i>	44
6. 9	<i>Otisk zrcátka (monotyp) – Výtvarné čarování</i>	46
6. 10	<i>Otisk bramborového tiskátka – Co se skrývá v pytli?</i>	47
6. 11	<i>Otisk prstu (body art) – Kapří šupina</i>	48
6. 12	<i>Otisk kuličky – Babiččino klubičko</i>	50
6. 13	<i>Otisk čtvrtky – Očima hladiny vody</i>	51
6. 14	<i>Otisk fólie – Podzimní kouzlo.....</i>	53
6. 15	<i>Efekt rozlámaného vosku – Posvícenské lívance</i>	54
6. 16	<i>Prostorová tvorba – Hrajeme si s vločkou.....</i>	56
6. 17	<i>Pečení – Vánoční strom</i>	58
6. 18	<i>Navlékání – Ozdobím se na bál jako král i jako královna</i>	59
6. 19	<i>Prostorová tvorba – Kamarádi strašidla</i>	60
ZÁVĚR.....		62
RESUMÉ.....		63
SUMMARY		63
POUŽITÁ LITERATURA.....		64
SEZNAM PŘÍLOH.....		67
PŘÍLOHY		

ÚVOD

Výtvarná činnost v předškolním věku tvoří nedílnou součást dětské fantazie a spontánnosti. Dítě tvoří nezáujatě, výtvarně zaznamenává vnitřní pocity, aniž by o tom samo vědělo. Proto bychom měli dítěti poskytovat příležitost k výtvarnému tvoření s nejrůznějšími výtvarnými prostředky a zároveň poskytovat dostatečný prostor k výtvarné práci, aby se mohlo výtvarně rozvíjet a zdokonalovat.

Mé zkušenosti s dětmi v mateřské škole při výtvarném tvoření byly natolik různorodé a zajímavé, že jsem pro svou bakalářskou práci záměrně zvolila také výtvarné téma. Mnohokrát mě překvapilo, jak děti pojaly osobitým způsobem výtvarné zadání a samotný postup práce. Snad dětskou tvořivost a nápaditost ovlivňuje fantazie a nezáujatost, která se následně odráží ve výsledku dětské výtvarné práce.

Zároveň mě fascinovalo, jak se děti nebojí experimentovat s novými výtvarnými prostředky a nástroji. Děti jsou otevřené výtvarným hříčkám a našim úkolem je nabízet dítěti takové výtvarné činnosti, které by v dětech vzbuzovaly zájem, a tak rozvíjely dětskou tvořivost a myšlení.

Pokud dítě na výtvarnou činnost „není“, nebaví ho příliš výtvarně tvořit, neměli bychom ho nutit. Nucením do činností často způsobujeme u dítěte blok, který se jen těžko odstraňuje. Pokud dítě dává přednost např. konstruktivnímu tvoření (stavebnice, kostky) nad tvořením v ploše (výkresy), měli bychom ho rozhodně podporovat. Vždyť i stavění hradů z kostek patří pod výtvarné vyjadřování, a dítě si i tímto způsobem osvojuje výtvarné základy (i např. základ architektury). Proto jsem svou práci zaměřila na výtvarné techniky. Některé jsem s dětmi vyzkoušela a v praktické části jsem jich 19 uvedla a podrobněji rozebrala.

Výtvarný projev o dítěti často mnoho vypoví a zároveň slouží také jako vodítko pro diagnostiku dítěte. Díky výtvarnému projevu se nám může dostat odpovědi, co dítě trápí nebo naopak, co dítě těší a co má rádo.

Pokud nabízíme dětem výtvarnou činnost, nesmíme zapomínat na dostatečný prostor, který je pro výtvarné tvoření nutným základem, zejména jedná-li se o prostorové tvoření, kde bývá často potřeba celého prostoru herny nebo i zahrady. Dětem nesmí chybět jasně vysvětlený postup a zejména motivace před začátkem tvoření. Motivace je nedílnou součástí.

Dosavadní zkušenosti mě přesvědčily, že si pedagog musí každou výtvarnou techniku promyslet. Nutností je brát v potaz věk, schopnosti a možnosti dětí, a zvolit tak vhodnou výtvarnou techniku s ohledem na tyto skutečnosti.

Nejen v mateřské a dále i na základní škole by dítě mělo být aktivní ve výtvarném tvoření. I v dospělosti může výtvarná tvořivost přinášet člověku radost. Osobně jsem si našla k výtvarnému tvoření cestu, kterou přicházím ke klidu a uvolnění. Kreslím, maluji, modeluji, protože se při těchto činnostech odreaguji, relaxuji a zapomenu na starosti běžného života.

Mým krédem při výtvarné činnosti je, že není důležité mít talent či vrozenou dispozici, ale mít chuť a odvahu.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1. Předškolní dítě

1.2 Předškolní období

Jedná se o jednu z vývojových etap lidského života. Předškolní období se v odborné literatuře vymezuje časovým rozmezím od konce batolecího období až po vstup dítěte do základní školy. Vývojová psychologie chápe předškolní období v rozmezí věku dítěte od tří do šesti let. Ve své práci jsem se nechala inspirovat právě vývojově psychologickou literaturou.

Dítě ve věku tří až šesti let se všestranně rozvíjí. Jeví zájem o své okolí, chce poznat svět. Dítě předškolního období je plné energie, pohybové i duševní aktivity. Pohyb vnímá radostně, často si se zájmem vybírá pohybové aktivity, kterým se začíná pravidelně věnovat. Nebývá pouze jednostranně zaměřeno, všestranně se věnuje všem nabízeným aktivitám, nevytyčuje si např. aktivity pouze pohybové. Rádo se samo pouští do činností, zároveň se ujišťuje, zda má u sebe dospělou osobu, která ho utěší, když bude zapotřebí a pomůže mu řešit problémy. V jeho aktivitách se odráží chuť po poznání a rozvíjející se fantazie. Svému názoru a přesvědčení dítě spolehlivě věří.

Veškerá aktivita dítěte se odráží v jeho hře, mluvíme o tzv. „**období hry**“.

Když sledujeme hru dítěte, zjistíme často jeho způsoby chování, zejména zda se zda se v jeho projevech vykresluje extrovertní nebo introvertní typ člověka. Hrou si dítě procvičuje jemnou i hrubou motoriku, učí se způsobům chování aj.

Následné dělení her je podle knihy Lenky Šulové, Raný psychický vývoj dítěte, Praha 2004.

1. Hry nepodmíněně reflexní (instinktivní):

- a) experimentační – souvisí s poznáním předmětu, dítě předmět osahává, kouše do něj, zkouší jeho pevnost, stabilitu atd.
- b) lokomoční – souvisí s hrubou motorikou – běh, poskakování, jízda na kole, plavání atd.
- c) lovecké – pronásledování, zápas se smyšlenou postavou, skákání na spoluhráče atd.
- d) agresivní a obranné – pokoušení, provokování, útěk, souboj atd.

e) sexuální - námluvy, milostný souboj, láskování atd.

f) sběratelské – sběr vybraných předmětů

2. Hry senzomotorické:

a) dotykové a haptivní – držení, mačkání předmětů, štípání, hlazení atd.

b) motorické – šplhání, chůze po špičkách, hod míčem na terč, tanec, atletika atd.

c) sluchové – poslech hudby, cinkání, křičení, zpěv, dupání, tleskání atd.

d) zrakové – hra na postřeh, napodobování postoje atd.

3. Hry intelektuální:

a) funkční – např. s pískem – přesypání, tvoření tunelů, jezer atd.

b) námětové – hra na profesi (na učitelku, policistu, kuchařku...), hra na zvíře atd.

c) napodobivé – věšení prádla, jízda autem, sekání trávníku atd.

d) fantastické – povídání se smyšleným kamarádem atd.

e) konstruktivní – stavění kostek, slepování a svazování předmětů, tvoření z krabic atd.

f) hlavolomné a skládací – puzzle, domino, matematické úkoly atd.

g) kombinační – luštění křížovek, tajného písma, šachy atd.

4. Hry kolektivní:

a) soutěživé – hod na cíl, pohybové hry založené na rychlosti, míčové hry atd.

b) pospolité – zápasy, hra na určitou partu (skauti), dramatický podtext

c) rodinné – přebírání role někoho z rodiny (hra na maminku, miminko atd.)

d) stolní – deskové a karetní hry, kostky, obrázkové hry atd.

V předškolním období, zejména u tříletých a čtyřletých dětí, převládá neúmyslná, neuvědomělá **paměť**. Záměrná paměť se vyvíjí až po pátém roce života. Předškolní dítě si snadno zapamatuje informace, o které jeví zájem, a aktivně se podílí na vzdělávání. Jedná se o tzv. mechanické paměti, která u dětí předškolního věku převládá. Dítě si snadno zapamatuje obsáhlé informace. Proto se cizí jazyky začínají vyučovat už v mateřské škole. Nesmí se ale na děti klást příliš velké nároky, vzdělávání by mělo odpovídat jejich věku. Dále převládá konkrétní a krátkodobá paměť. Dítě si pamatuje věci lépe, pokud je vidí, může si je osahat a vyzkoušet, než věci, o kterých se vypráví. Pro dlouhodobé uchování informací, je důležité s dětmi pravidelně opakovat.

Ne nadarmo se říká: „Opakování je matka moudrosti.“ Dlouhodobá paměť se začíná vyvíjet až v pátém roce života. Pokud se ovšem jedná o emočně silné prožitky, pak si je pamatuje i mnohem mladší dítě po celý život.

Myšlení dítěte stále souvisí s činnostmi, které koná. V oblasti myšlení dítě zevšeobecňuje pojmy. Dokáže zařadit, že jezevčík je rasa psa a pes je zvíře. Ke konci předškolního období dítě rozeznává základní matematické pojmy (větší, menší, stejné, před, za, uprostřed, nahoře, dole, první atd.).

Charakteristické prvky myšlení dítěte předškolního období:

antropomorfismus = polidšťování, neživým předmětům jsou dětmi připisovány lidské vlastnosti

prezentismus = smysl pochopit přítomný čas a vše nyní odehrávající se

fantazijní přístup = přednost fantazijní víry před logickou

synkretismus = slučování zcela odlišných prvků.

V předškolním období si děti rozvíjí mateřskou **řeč** a gramatická pravidla. Řeč je prostředkem ke komunikaci, jde zejména o artikulovaný hlasový projev. Závisí ovšem na komunikačních podnětech, které se dítěti nabízí. K osvojení řeči je důležitý správný mluvní vzor. Dítě se učí mluvit nejen odposlechem, ale také odezíráním ze rtů. Na děti bychom měli mluvit tváří v tvář. Je důležité jim pohádky číst, nikoliv pouštět nahrané na CD. Vývoj řeči a zásoba slov je u každého dítěte individuální.

1.2 Vývoj dítěte

Vývoj je proces, který značí posun od jednoduchého ke složitějšímu, od obecného ke konkrétnímu. Tento proces je u každého jedince individuální, avšak z pohledu na zdravé vrstevníky ne příliš odlišující.

Tělesná i duševní stránka jedince se během života vyvíjí. Každé období dítěte má svou specifickou podobu. Z pozorování kolektivu dětí stejného věku, je zřejmé, že se děti od sebe příliš neliší. Jejich těla, myšlení, hry mají podobný charakter. Vývoj můžeme rozdělit do několika oblastí, které nepůsobí samostatně, ale navzájem se propojují.

Veškerá následná dělení vývojových oblastí jsou uvedena podle knihy Allen K. Eileen, Marotz Lyn R., Přehled vývoje dítěte od prenatálního období do 8 let, Praha 2005.

- Tělesný vývoj a růst

Fyzická proměna postavy je individuální a celoživotní proces. Růst postavy je podmíněn řadou ovlivnitelných faktorů, např. množstvím jídla, vitaminů.

K neovlivnitelným faktorům řadíme genetickou predispozici, hormony, nahrazování starých buněk novými aj. Tělo roste, nabývá na váze v důsledku množení a zvětšování buněk. Fyzická proměna se dá zaznamenat měřením a vážením. Pokud se tělesný vývoj a růst pohybuje v měřítku pro dané období dítěte, pak je dítě připraveno osvojovat si chování a poznatky.

- Motorický vývoj

Motorický vývoj chápeme jako schopnost hýbat tělem i jeho částmi. Utváří ho např. zralost mozku dítěte, centrální nervový systém, svalová zdatnost a samotné procvičování motoriky.

Rozlišujeme tři principy motorického vývoje, které se postupně zjemňují. Cefalokaudální – princip, který je založen na vývoji svalů a osifikaci kostí, postupně směrem od hlavy dolů, až dojde k závěrečnému zpevnování kostí končetin a vývoji svalů končetin.

Proximodistální – princip, který je založen na dovednosti ovládat svaly směrem od hlavy ke končetinám. Prvotně dítě dokáže otáčet hlavou, později zapojí i svaly ruky při uchopování věcí.

Kultivační – jemná i hrubá motorika je dostatečně vyvinuta. Dítě bez problémů listuje v knize, samo se nají, strefí se míčem do daného místa.

- Percepční vývoj

percepce = vnímání

Princip, který zjišťuje, do jaké míry dítě používá vjemy získané na základě lidských smyslů (zrak, sluch, čich, chuť, hmat). Dítě by si mělo uvědomovat, které informace k němu směřující vychází ze smyslového vnímání nebo z poznatků. Percepce se časem zdokonaluje.

Rozlišují se tři aspekty percepčního vývoje.

Multimodalita – znamená vnímat v daný okamžik více než jedním smyslem, např. při trháni květin. Květiny pozorujeme (zrak), cítíme vůni (čich) a saháme na ně (hmat).

Habituace – pozornost pouze k jednomu z více nabízených podnětů. Dochází

k přivyknutí. Např. při plném soustředění se na řízení auta nevnímáme puštěné rádio.

Smyslová integrace – užívání lidských smyslů v praxi. Např. dítě, které se hlásí a chce být vyvoláno, stále sedí, protože učitelka gestem a slovem vyzývá jiné děti.

- Kognitivní vývoj

kognitivní = poznávací

Patří sem schopnost uvažování, logiky, vybavování, uchovávání informací, paměť...

V podstatě hovoříme o mentální schopnosti dítěte, o intelektu. Piaget rozlišuje období senzomotorické, kde dochází k osvojování pohybů, např. učení se jízdy na kole. Druhé období je předoperační, je to období, kdy si dítě prostřednictvím smyslů dokáže představit danou situaci.

- Jazykový vývoj

Tento vývoj zachycuje způsoby, kterými komunikujeme mezi lidmi. Dítě, které si ještě neosvojilo jazyk, své potřeby prezentuje pohybem těla, pláčem, výrazem tváře. Vše zmíněné označujeme pojmem „předverbální fáze“. Na ni navazuje fáze „verbální“, kde řeč v komunikaci hraje hlavní úlohu. Symbolem je slovo. Symbol neverbální komunikace může mít podobu gesta, mimiky, doteku i pohybu. Jisté však je, že dítě nejprve porozumí verbální komunikaci, až později ji samo ovládá.

- Osobní a sociální vývoj

Vyazuje vztahy intrapersonální (k sobě samému) a interpersonální (k lidem). Zejména nás zajímá vztah dítěte k rodičům, vychovatelům, sourozencům, vrstevníkům, blízkým osobám. Osobní a sociální vývoj bývá ovlivňován prostředím, ve kterém se dítě pohybuje, zdravotním stavem, genetickou predispozicí aj.

1.3 Potřeby dítěte

Lidské potřeby ovlivňují veškeré chování jedince. Proto je třeba uvědomit si důležitost těchto potřeb. Dítě lze motivovat k výtvarné činnosti sebevíc, ovšem pokud nebude mít uspokojeny své potřeby, motivace se stává zbytečnou.

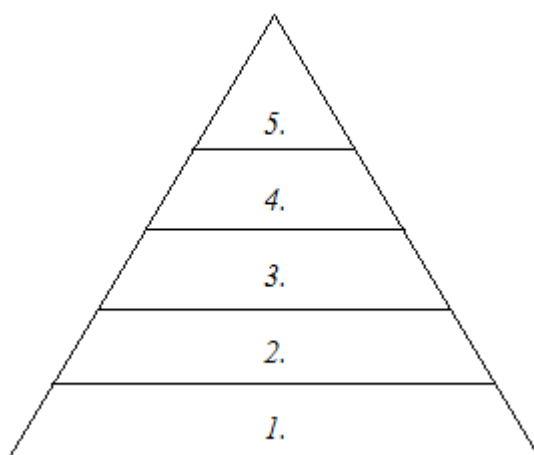
potřeba = nutnost mít, vlastnit (fyzicky i psychicky)

Dítě už od narození má potřeby, které vyžadují uspokojení. Mezi základní potřeby novorozence patří přijímání potravy, vylučování, dostatečný spánek, pohyb, ale i potřeba lásky a citového přilnutí. Potřeby se zvyšují s přibývajícím věkem dítěte. Lidskou fyzickou a psychickou potřebu je nutno uspokojovat. Pokud nejsou potřeby uspokojovány, nemůžeme od dítěte očekávat soustředění a aktivní činnost. Dlouhodobě neuspokojované potřeby vyvolají u dítěte deprivaci.

Nejčastější deprivace:

- biologická – dlouhodobý nedostatek spánku, potravy aj.
- citová – dlouhodobá absence citů, citového vztahu
- sociální – dlouhodobé odloučení od lidí kvůli nemoci, postižení
- kognitivní – dlouhodobé zanedbávání výchovy, vzdělávání

Abraham Maslow, americký psycholog, nastínil hierarchii (pyramidu) všeobecných lidských potřeb, které zaznamenal vzestupně podle důležitosti:

„1. Fyziologické potřeby nasycení, zavodnění, přiměřené teploty, pohybu, okysličení, spánku a odpočinku, sexuální aktivity, vyhnutí se bolesti

2. Potřeba bezpečí, jistoty a stálosti

bezpečí, jistoty a stálosti

3. Potřeba příslušnosti, náklonnosti, lásky, shody a ztotožnění

4. Potřeba sebedůvěry, prestiže a sebeúcty

*5. Potřeba sebeaktualizace, seberealizace.*¹

2. Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání

2.1 Cíle předškolního vzdělávání

Při vzdělávání dětí v mateřské škole by měl mít pedagog řádně stanovené cíle. V průběhu činností s dětmi by měl pedagog vycházet ze svých předem pečlivě připravených záměrů, vzdělávání by nemělo být nahodilé a tematicky neuspořádané. Dítě by se mělo naopak vzdělávat spontánně, s radostí, a to prostřednictvím různých činností. Vzdělávání by na dítě mělo působit přirozeně a nenásilně. Rámcový vzdělávací program pro předškolní výchovu vytyčuje čtyři cílové kategorie. Dělení cílových kategorií má nejprve podobu záměru a výstupu. Dále jsou chápány na úrovni obecné a oblastní.

Jedná se o tyto čtyři cílové kategorie:

- rámcové cíle
- klíčové kompetence
- dílčí cíle v oblastech
- dílčí výstupy

Rámcové cíle

Při vzdělávání dětí v mateřské škole hrají rámcové cíle důležitou roli. Díky nim pedagogové dostávají odpověď, zda vzdělávání, které dětem poskytují, směřuje po dobré cestě. V průběhu předškolního vzdělávání chápeme dítě jako individuální osobu, kterou je potřeba rozvíjet jak po stránce fyzické, duševní tak i po stránce společenské

¹ Havlíková Miluše a kol. Zdravá mateřská škola. Praha 1995. s. 23.

(sociální). Na základě rámcových cílů pedagog smysluplně pracuje s dětmi nejen při řízené činnosti, ale i po celý den.

„Instituce poskytující předškolní vzdělávání, resp. jejich pedagogové, by proto měly sledovat při své práci tyto rámcové cíle (záměry):

1. rozvíjení dítěte, jeho učení a poznání
2. osvojení základů hodnot, na nichž je založena naše společnost
3. získání osobní samostatnosti a schopnosti projevit se jako samostatná osobnost působící na své okolí.“²

2.2 Vzdělávací oblasti

Vzdělávací obsah je v RVP PV uspořádán do pěti vzdělávacích oblastí:

- „dítě a jeho tělo
- dítě a jeho psychika
- dítě a ten druhý
- dítě a společnost
- dítě a svět“³

K výše uvedeným oblastem jsou vypsány vzdělávací cíle a očekávané výstupy vztahující se k výtvarné činnosti.

Dítě a jeho tělo

Dílčí vzdělávací cíle:

- rozvoj jemné i hrubé motoriky
- rozvoj všech lidských smyslů
- podpora psychického růstu při prostoru k fantazii

Očekávané výstupy:

- zachovávat správné držení těla

² Výzkumný ústav pedagogický. Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. Praha 2004. s. 8.

³ Výzkumný ústav pedagogický. Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. Praha 2004. s. 13.

- držet tužku podle správného vzoru
- nepřetahovat přes čáru

Dítě a jeho psychika

Dílčí vzdělávací cíle:

- rozvoj fantazie
- rozvoj výtvarného projevu z hlediska neverbální komunikace
- rozvoj výtvarného projevu z hlediska verbální komunikace (popis činnosti)

Očekávané výstupy:

- verbálně popsat postup a výsledek výtvarné činnosti
- poznat geometrické tvary
- improvizovat při činnosti

Dítě a ten druhý

Dílčí vzdělávací cíle:

- dodržovat pravidla při výtvarném tvoření
- chovat se prosociálně při skupinovém tvoření
- respektovat názor druhého dítěte

Očekávané výstupy:

- respektovat druhé při skupinovém tvoření
- respektovat hotovou práci druhých
- pomáhat druhému, pokud o to požádá

Dítě a společnost

Dílčí vzdělávací cíle:

- dodržovat pravidla při výtvarném tvoření
- spolupracovat
- seznámit se s výtvarným uměním

Očekávané výstupy:

- pracovat opatrně s pomůckami ostatních i vlastních
- mít povědomí o umění a uměleckých dílech
- vyjadřovat se díky výtvarnému tvoření

Dítě a svět

Dílčí vzdělávací cíle:

- seznamovat s přírodními materiály jako výtvarnými prostředky
- seznamovat s přírodou jako místem pro výtvarné tvoření
- přizpůsobovat se prostředí a podmínkám pro výtvarné tvoření

Očekávané výstupy:

- vnímat přírodu jako inspiraci k výtvarnému tvoření
- chápat, čím lze výtvarně tvořit
- vnímat barvy světa, jeho pestrost

3. Výtvarný projev v předškolním věku

3.1 Symbolika dětské kresby

Kresba je základní výtvarnou technikou, která je dítěti nabízena. O dětské kresbě se mluví v okamžiku, kdy je dítě schopno uchopit tužku a zanechat jí stopu na papíře, obvykle to je kolem 18. měsíce života. V kresbě se odráží dětská fantazie, radost, kreativita, pocity, grafomotorické schopnosti, citové pouto k lidem i okolí, které dítě vnímá. Někdy z dětské kresby chybně usuzujeme, že dítě svět kolem sebe vidí stroze. Dítě ovšem do své kresby zaznamenává podněty, které považuje za nejdůležitější a které dítě zaujaly. S věkem dítěte se kresba zdokonaluje. Kresba začíná být účelná, promyšlená, přibývají detaily kresby. Než se ovšem kresba takto zdokonalí, musí projít jistým vývojem.

Kolem 18. měsíce života dítě kreslí spontánně na téměř vše (papír, stěna, zrcadlo). Výtvarný nástroj si nevybírá. Dítě má radost ze zanechané stopy. Tužku drží křečovitě v zatnuté pěsti. Kreslí rychlými tahy, aniž by zvedlo tužku od papíru. Ve dvou letech dítě kreslí stále bezúčelně. Kresba nám připomíná čáranici. Papír bývá častěji vyhledáván jako výtvarný materiál. Pod rukama dítěte vzniká „čáranice“. K nejvýraznějším patří čáranice oválné, kudrnaté. Pokud směřují vpravo, je evidentní, že do krouživého pohybu ruky byl zapojen i ramenní kloub. Malé, drobnější čáranice vznikají důsledkem krouživého pohybu zápěstí. Pokud dítě kreslí čáru tak, že prsty ruky natahuje a ohýbá, svědčí to o velké motorické zdatnosti.

3.1.1 Kresba postavy

U tříletých dětí se poprvé vyskytuje cílená, úmyslná kresba. Dítě napodobuje geometrické tvary (čtverec, kruh, ovál), které se navzájem překrývají. Tužku přestává držet v pěst, přeučuje se na úchop „špetky“, (tzn. tužku drží mezi palcem, ukazováčkem a prostředníkem). Tahy tužky jsou plynulé.

Kresba postavy má charakteristickou podobu, kterou nazýváme „hlavonožec“. Jedná se o nakreslené kolečko představující hlavu. Od kolečka vedou čáry znázorňující

nohy. Dítě nerozlišuje postavu ženy a muže. Kresba postavy obvykle ještě nebývá doplňována detaily, jako jsou oči a vlasy.

Ve čtyřech letech se dítě intenzivněji soustředí na sebe a své okolí, které v kresbě zaznamenává. Postava má stále podobu hlavonožce, kterému přibýlo několik málo detailů. Dítě stále nerozlišuje postavu muže a ženy. Postava mívá oči i vlasy. Kresba je spontánní. Dítě kombinuje různé tvary, kreslí obrysy věcí.

V kresbě pětiletého dítěte je zřejmá nápaditost, smysl pro detail. Kresba se zdokonaluje. Odráží se v ní dětská fantazie a barevnost. Kreslená postava je rozšířena o trup těla s náznakem krku. Ruce a nohy bývají kresleny jednoduchou čarou. Na rukou se objevuje náznak prstů a na nohou boty. Postavám jsou přikreslovány detaily oblečení apod. Do obličeje jsou zakreslovány oči, a to zejména v podobě kroužků, dále nos i ústa.

Od šesti let dítěte se hovoří o tzv. zlatém věku dětské kresby. Kresba je stále spontánním projevem dítěte. Když dítě kreslí postavu, je zřejmé, zda se jedná o muže nebo ženu. Ruka a noha postavy začíná být kreslena dvěma čarami, není to ovšem podmínkou. Krk má téměř každá postava. Hlava je doplněna o uši. Postava muže mívá kalhoty, boty, na hlavě klobouk, na svršek dítě kreslí knoflíky a kapsy. Ženskou postavu zdobí spona nebo čelenka ve vlasech. Často dítě ženské postavě zakresluje sukni nebo šaty doplněné o detail, jako je pásek, vzor šatů či límeček. Postavu dítě kreslí z anfasu, pokouší se i o postavu z profilu.

3.1.2 Kresba jiných symbolů

Současně s kresbou postavy vstupuje do dětské kresby dům. Dům dítě kreslí z počátku z čelní strany pomocí čtvercového přízemí a trojúhelníkové střechy. Jak dům vypadá, souvisí s prožitkem dítěte, případně souvisí s domem, ve kterém dítě bydlí nebo na který se nejčastěji upírá jeho pohled. Domu většinou nechybí dveře, které stojí zpravidla mezi dvěma okny a komín, ze kterého často stoupá kouř. V kresbě komínu se setkáváme s tzv. R principem, komín je umístěn kolmo ke střechě. R princip vzniká, pokud dítě začíná rozlišovat směr vodorovný a svislý. Dům bez přední stěny, neboli transparency, nám dává možnost nahlédnout do neprůhledných věcí v podobě průřezu domu. Transparency znamená schopnost prohlížet věcmi skrz naskrz. Vidíme tak obsah předmětů, věcí průhledných i neprůhledných. Dítě tak výtvarně zaznamená např.

těhotnou ženu s miminkem v břiše. Díky transparentci lze v kresbě domu vidět celou domácnost.

Vývoj kresby postavy se dá sledovat společně s vývojem kresby stromu. Dítě strom zprvu kreslí jako vzpřímenou linii, větve mají podobu krátkých čar, které vychází kolmo z kmenu v pravidelných mezerách. Později dítě rozlišuje strom listnatý a jehličnatý s patřičnými detaily. Jehličnatému stromu nechybí šišky, větve jsou svěšené k zemi. Ovocný strom dítě nejčastěji znázorňuje jako strom listnatý. Listy stromu vyrůstají ze silných větví.

Vývoj kresby stromu se podobá kresbě květiny. Dítě rovněž vychází ze vzpřímené linie. Místo květu se objevuje buď vybarvené nebo nevybarvené kolečko. Kolem čtvrtého roku věku, dítě kreslí ze středu květu trčící krátké čáry. V pěti letech je dítě kreslí jako plné okvětní lístky. Ze stonku rostou listy.

Za doplňující symbol dětské kresby bývá kresbu dopravních prostředků. Právě těm dítě také věnuje patřičnou pozornost. V dnešní době jsou dopravní prostředky nedílnou součástí našeho života, takže o ně jeví zájem samozřejmě i děti. Děti pak fascinuje zejména jejich pohyb, a proto je rády kreslí. Auto, vlak, loď a kolo, dopravní prostředky, které se neustále pohybují, bývají kresleny i s jejich charakteristickými doplňky. Autu nechybí volant, vlaku koleje nebo vodní hladině, na které je znázorněna loď, vlny.

3.2 Barvy

Barvy nás obklopují celý život a působí na nás. Dalo by se říci, že každá země i kontinent působí různými barvami. Málokdy se lidé pozastaví nad jejich přítomností, nad jejich existencí. Proto je důležité si s dětmi v klidu sednout a pokusit se vnímat barvy nejen očima ale všemi smysly:

- Zrak

Díky zraku barvy vidíme, prohlížíme si je, pozorujeme barevné změny, odchylky a odstíny.

- Čich

Vůním přiřazujeme barvy na základě toho, co cítíme. K sladké vůni přisuzujeme růžovou a červenou barvu, naopak k nepříjemným pachům řadíme barvy tmavé.

- Chuť

Obvykle žlutou a oranžovou barvu řadíme k chuti kyselé. Hořké chuti přisuzujeme tmavé odstíny barev, nejčastěji zelenou a hnědou.

- Hmat

Dotknout se můžeme rukou, nohou, tváří, celým tělem. Děti si např. v létě při pobytu venku mohou sáhnout na trávu, květiny, stromy atd.

- Sluch

Barevné vjemy jsou spojené se zvukem. S příjemnými zvuky a melodiemi spojujeme barvy veselé, jako jsou červená, růžová a barvy světlých odstínů.

Nepříjemným zvukům přisuzujeme barvy tmavé nebo výrazné, např. oranžovou.

Je dokázané, že např. z bílé barvy člověka rozbolí hlava, oranžová že dráždí chuťové buňky.

Dělení barev:

- základní, primární barvy = červená, modrá, žlutá
- podvojně, sekundární barvy = základní + základní
 - modrá + červená = fialová
 - modrá + žlutá = zelená
 - červená + žlutá = oranžová
- vedlejší, terciální barvy = primární + sekundární
- neutrální = bílá, černá, šedá.

V kontrastu proti sobě stojí:

modrá X oranžová

červená X zelená

fialová X žlutá.

- Teplé barvy

Teplé barvy jsou hnědá, červená, oranžová a žlutá. Často upoutají naši pozornost.

- Studené barvy

K studeným se řadí fialová, modrá a zelená. Tyto barvy působí klidně a příjemně.

Stejně tak jako kresba, tak i užití barev v praxi prochází jistým vývojem.

Proč děti preferují některé barvy? Může se jednat o dané charakteristické rysy, které jsou uvedeny níže k jednotlivým barvám. Musí se ale brát v potaz, že předškolní věk je značně ovlivnitelný, a proto by se ukvapeně neměli dělat závěry z jedné studie. V případě pochybností, proč dítě používá např. nejčastěji modrou barvu, je potřeba vyhledat arteterapeuta nebo psychologa, který do problému věci dokáže opravdu proniknout.

- Červená

Červená patří k oblíbeným barvám u dětí předškolního věku. Dlouhodobě nemocné dítě sahá po světlejším odstínu nebo na červenou tužku méně tlačí. Pokud převažuje používání červené barvy u dítěte mladšího školního věku, můžeme uvažovat o náklonnosti k agresivnímu chování.

- Modrá

Nadměrné používání modré barvy o dítěti vypoví, že má nad sebou vyšší kontrolu, na rozdíl od dítěte, které modrou barvu používá méně. Pokud se v kresbě nebo malbě intenzivněji vyskytuje modrá barva, zejména u šestiletého dítěte to vypoví o jeho dobrém společenském začlenění, socializaci ve skupině.

- Zelená

Zelená barva o dítěti vypoví téměř to samé, co barva modrá. Více vyzdvihuje vztah dítěte k jednotlivým lidem v blízkém okolí.

- Žlutá

Pokud dítě kreslí žlutou barvou, většinou už do kresby jinou barvu nepoužije. Pokud se do kresby rozhodne zapojit i barvy jiné, nejčastěji sahá po červené. Poukazuje na velkou vázanost dítěte k dospělé osobě.

- Hnědá

Časté užívání hnědé i jiné tmavé barvy, může vypovídat o neharmonické rodinné atmosféře a špatné socializaci dítěte. Výjimkou nejsou hádky a nedorozumění v rodině. Občas o podobných údajích vypoví i barva žlutá. Hnědou barvu volí též tvrdohlavé děti.

- Fialová

Barva, která je minimálně používána. Značí neklid, strach a špatnou socializaci.

- Černá

Provází dětskou kresbu bez ohledu na věk dítěte. Může vykazovat nejen míru strachu ale i znamenat vnitřní vyrovnanost a pohodu.

3.3 Názory

Dětskou výtvarnou činností se zabývali různí lidé, a to jak po stránce teoretické, tak praktické. „Co člověk, to názor,“ rčení, které platí i ve výtvarném světě. Už antické filosofy Aristotela a Platona dnes považujeme za první autory, kteří dali vznik pojmu *výtvarná výchova*, zejména po obsahové stránce.

Aristoteles uvedl, že: „Kreslení se nemá učit snad jen proto, že je užitečné, že se jeho prostřednictvím lépe seznamujeme s technickými zařízeními, ale i proto, že se výtvarnou činností tříbí smysl pro krásu.“⁴

Z tohoto výroku lze usuzovat, že Aristoteles tvořivost vnímal jako přirozenou, běžnou vlastnost člověka.

Platón výtvarné umění považoval za jeden ze základních pilířů učení. Na této platónově myšlence stavěl Herbert Read svou pedagogickou úvahu. Read dokonce považuje výtvarné umění za nejhlavnější oblast výchovy dítěte.

„Teprve J. A. Komenský, který v nejednom smyslu navázal na antický ideál sebepoznání a sebeuskutečnění, připomněl rodičům, že děti předškolního věku „také do pískařství a malířství zavozovány býti mají,“ a radil, aby jim do rukou dali křídlo „nebo uhel u chudších.“⁵ J. A. Komenský vnímal výtvarný projev dítěte mimo jiné jako způsob vyjádření se, uspokojování dětských psychických i fyzických potřeb. Kladl důraz na smysl a spontánnost ve výtvarném projevu u předškolních dětí. Zároveň by se dalo říci, že poukazuje na různorodost výtvarných prostředků. Především myslí na každé dítě bez rozdílu.

Do novodobých českých osobností zajímajících se o dětský výtvarný projev patří Jaromír Uždil. Ten se zasloužil o vydání několika knih s výtvarnou tematikou. Ve svých knihách se soustředil na vývoj dětské kresby, rozbor kreseb, výtvarnou výchovu a vše s ní související. Uždil uvádí, že „kreslit a malovat nestačí“. Dětská pozornost by měla směřovat i k jiným výtvarným technikám, než je např. kresba. Mělo by se jednat i o takové výtvarné techniky, které rozvíjí dětskou tvořivost nejen v ploše, ale i v prostoru. Proto by měla nabídka výtvarného tvoření a výtvarných technik být co nejbohatší a nejrozmanitější.

⁴ Uždil Jaromír. Výtvarný projev a výchova. Praha 1974. s. 18.

⁵ Uždil Jaromír. Čáry, klikyháky, paňáci a auta. Praha 1984. s. 11.

3.4 Očekávané dovednosti na konci předškolního období

Na konci předškolního období, při nástupu na základní školu, pedagogové od dítěte očekávají jistou zručnost, obratnost a připravenost na grafomorický projev - psaní.

Dítě by mělo zvládat držet správným způsobem tužku, tzv. úchop „špetky“. Při vybarvování omalovánek by dítě mělo minimálně nebo vůbec nepřetahovat přes natištěnou čáru. Přesnost tahu tužky se trénuje pomocí grafomotorických cvičení. Dítě si zároveň uvolňuje zápěstí a učí se držet tužku s lehkostí. Pozornost soustředí na přesně určené místo tahu. Jedná se o zdokonalování jemné motoriky. Tu si dítě vyvíjí také díky modelování. Pevnou hmotu dítě musí rozpracovat a následně z ní vymodelovat předmět. Také navlékání korálků, stříhání, mačkání papíru, lepení, zdobení a ostatní činnosti vyžadující práci prstů i dlaně, to vše zdokonaluje jemnou motoriku. Výtvarnou činností se vyvíjí i hrubá motorika. Např. při větších prostorových konstrukcích nebo při kreslení nohama v písku.

Dále by dítě mělo:

- dokázat pojmenovat podle hmatu a se zavázanýma očima jednoduché předměty, které před něj položíme
- umět se soustředit při výtvarné činnosti
- znát přibližně osm barev
- rozlišit správně odstíny světlé a tmavé barvy
- rozlišovat základní geometrické tvary
- umět pojmenovat čtverec, kruh a trojúhelník, případné vyhledat tvary ve třídě

Na základě různorodých výtvarných technik si dítě rozvíjí tvořivost, kreativitu. Ta dítěti do života vnese možnost rozhodovat se jinými nenaučenými způsoby. Dítě vyhledává nové podněty. Do života je tvořivost nepostradatelná a v dospělosti dítěti umožní rychlejší a snazší rozhodování. Pokud předškolní dítě nemá přirozenou tvořivost dostatečně vyvinutou, je potřeba ji podněcovat a rozvíjet, např. stavěním stavebnic podle nákresu.

Vedle tvořivosti se od dítěte očekává dostatečně rozvinutá fantazie. Dětská fantazie je nepostradatelnou součástí výtvarného projevu. Jedná se o schopnost umět si

představit danou věc bez jakýchkoli zkušeností. Její efekt se odráží nejen ve výtvarné činnosti.

Díky výtvarným činnostem se dítě učí samostatnosti, individuálnosti i spolupráci, to vše se od předškolního dítěte vyžaduje. Jedná se na jedné straně o schopnost pracovat sám, poradit si, být soběstačný, na druhé straně o schopnost komunikace mezi vrstevníky při skupinové práci.

4. Výtvarné techniky

4.1 Co rozumíme výtvarnou technikou

Výtvarnou technikou nazýváme způsob, kterým je výtvarné dílo tvořeno. Často dochází k chybnému označení, že výtvarná technika je např. temperová barva. Pokud používáme temperovou barvu k malbě, pak výtvarnou technikou je malba, temperová barva je výtvarným prostředkem a štětec výtvarnou pomůckou.

4.2 Tradiční výtvarné techniky

- Kresba

Jedná se o výtvarnou techniku, která je všem dětem předškolního věku nejbližší. Charakterizuje se lineárním zobrazením v ploše. Základním znakem kresby je linie nebo čára, která vychází z bodu. Řazením bodů vzniká linie. Kresba se dělí podle záměru na technickou a výtvarnou. U technické kresby se setkáváme s přesně měřenou linií. Postup kresby je účelný, strohý. Výsledný efekt se většinou použije jako plán ke konstrukci. Výtvarná kresba slouží jako výtvarná technika, kterou se umělec vyjadřuje k lidem. Nutí k zamyšlení, k poznání autorovi myšlenky.

Kresebné techniky se dále dělí na techniku suchou a mokrou. Do suché kresby patří výtvarné prostředky např. tužka, suché barevné křídly, pastely, voskové barvy, přírodní a umělý uhl, rudka aj.

Do techniky mokré kresby řadíme perokresbu, kresbu dřívkem, štětcem, fixem aj. Výtvarné prostředky mokré kresby jsou barvy vodové, temperové, akvarelové, latexové, tuš, inkoust aj. Nejčastějším výtvarnou pomůckou je pero, dřívko, štětec. Podle výtvarného záměru přizpůsobíme i výběr materiálu pro kresbu. Kreslit lze na papír všech druhů, velikostí a barev, kreslí se na obaly, krabice, balicí papíry, tapety, sklo aj.

- Malba

Výtvarné zobrazení barvami v ploše se nazývá malba. Ta v dítěti podporuje fantazii, barevné cítění, smysl pro kombinaci barev. Dítě s barvami experimentuje. Malba, hned po kresbě, je zpravidla druhou výtvarnou technikou, kterou rodina dítěti

nabízí. Díky různorodým výtvarným nástrojům a technikám dítě poznává různé zanechání barevné stopy na podkladu.

Výtvarnou pomůckou může být téměř cokoliv. Malujeme štětcem (plochým i kulatým). Malujeme také prsty, dlaní, houbičkou, zmuchlaným papírem, hadříkem aj. Maluje se na papíry všech druhů, nejlépe větších velikostí. Jako další podklad slouží látka nebo oděv. Malovat se dá na přírodniny, staré předměty, kterým malbou dodáme zcela nový estetický vzhled.

4.3 Netradiční výtvarné techniky

4.3.1 Radost z překvapení

- Kresba přírodninou

Výtvarným prostředkem se mohou stát přírodniny. Kreslit lze květy (pivoňka, pampeliška,...) i plody (rybíz, malina, jahoda, ostružina, borůvka...).

- Akční malba

Akční malba se objevuje v polovině 20. století. Jedná se o dynamickou abstraktní techniku, kterou představili dva američtí malíři Jackson Pollock a Willem de Kooning. Jackson Pollock proslavil výtvarnou techniku zvanou dripping, spadající pod akční malbu, kde se barva lije nebo stříká přímo z plechovky na podklad. Willem de Kooning přišel s výtvarnou technikou prudkého způsobu malby prostřednictvím silných tahů štětců. Vždy se jedná o spontánní výtvarný projev.

- Foukání barvy

K foukání barev se používá nejčastěji brčko. Po zaschnutí rozfoukané barvy se často obrázek dokresluje suchými výtvarnými technikami podle fantazie.

Tzv. foukací fixy na podkladu zanechají zajímavé skvrny připomínající stopu po rozprašovači. Často se na poklad přikládají šablony, přes které se barva fouká.

- Zapouštění barvy

Nejlépe se barvy zapouštějí do mokrého papírového či látkového podkladu. K zapouštění se zpravidla používají vodové barvy, dále vodou zředěné temperové barvy či barevné tuše. Zvláštní efekt vznikne při zapouštění barvy do klovatiny.

- Frotáž

z francouzského frotter = třít

Výtvarná technika, při které struktura povrchu předmětů (reliéf) hraje nejdůležitější roli.

Frotáž lze provádět dvěma variantami:

- papírem přikryjeme předmět s reliéfním povrchem a přetíráme papír tuhou (tužkou, voskovými i pastelovými barvami...), dokud se nezobrazí struktura povrchu předmětu na papíře
- vybraný předmět s reliéfním povrchem se natře hustou barvou (např. temperovou) a následně se na natřený povrch přitiskne zvlhčený papír, který se opatrně přejíždí např. lžící tak, aby se papír neprotrhl.

- Skládání mozaiky

Jedná se o skládání drobnějších částí do plošných obrazců. Dominantou mozaiky může být barevnost nebo různá velikost skládaných částí. Z větších částí se složí obrázek, menšími částmi se doplní prostor kolem něj. Nejčastěji mozaiku tvoří sklíčka, rozbité dlaždice, barevné kameny, odstřížky látek nebo barevných papírů, knoflíky, korále, těstoviny aj.

Jako podklad slouží tvrdé desky, které umožňují snadnější přemísťování výtvoru. Častěji se mozaiky skládají na koberci a při venkovním pobytu na jakémkoli plošším podkladu. Mozaiku lze volně skládat nebo lepit na podklad.

- Rezerváž:

- vykrývací rezerváž

Nejčastěji se voskovou barvou nebo svíčkou na papír nakreslí obrázek. Vodovou barvou se obrázek přemaluje. Plocha papíru se vykryje a kresba zůstane neporušená.

- odkrývací rezerváž

Podklad (papír) se přemaluje inkoustovou vodou. Po zaschnutí se zmizíkem kreslí na podklad.

- Otisky

Otiskem různých předmětů vznikají na podkladu odlišné stopy. K otisku používáme nejčastěji temperové barvy nebo barvy latexové. Otiskuje se tiskátka, šablonou, korkem, bramborovými tiskátky, prsty, přírodninami, igelitem aj. Výběr

„tiskátka“ je libovolný. Různé předměty, kterými se tiská, zanechávají originální, někdy i netypické stopy.

- Monotyp

Je výtvarnou technikou na způsob otisku. Monotyp se nazývá proto, že zřetelný otisk lze vytvořit pouze jednou. V tomto případě se otiskuje silný nános barvy z jednoho plochého podkladu na druhý. Otiskuje se např. nános barvy mezi dvěma skly nebo nános barvy ze skla na papír.

- Tupování

Jedná se o výtvarnou techniku na způsob otisku. Výtvarným prostředkem nejčastěji bývá molitanová houbička, gumička, která se namáčí do barvy a pouze se jí tiská po papíru. Stejně může posloužit i zmuchlaný papír.

- Muchláž

Při muchláži se papír zmačká a následně rozloží. Barvou se zvýrazňují zajímavé linie, které zmačkáním vznikly.

- Koláž

z francouzského coller = lepit

Na plochu podkladu se lepí odstřížky látek, papíru, výstřižky novin, fotografií. Často se koláž doplňuje malbou či kresbou.

- Dekoláž

Proces strhávání několika na sebe nalepených vrstev papíru. Strháváním papíru se odkrývají spodní vrstvy. K dekoláži nejlépe slouží reklamní plocha pro vylepování plakátů.

- Twist art

z anglického twist = kroutit, svázat; art = umění

Při výtvarné technice twist artu hraje důležitou roli papírový provázek. Ten se může vyrobit nejlépe z krepového papíru. Slouží k aranžování, dekoraci nebo k výrobě předmětů, např. papírové růže.

- Efekt rozlámaného vosku

Plocha papíru se překreslí voskovou barvou, poté se obrázek zmačká a vyhladí. Celý obrázek se přetře temperovou barvou a nechá chvíli zaschnout. Obrázek se podrží pod tekoucí vodou. Temperová barva se vymyje z míst, kde nebyl papír pomačkaný. Vznikne zajímavý efekt.

- Empaketaž

z francouzského empaqueter = zabalit

Umělec Christo proslavil techniku zvanou empaketaž. Pomocí látek a papíru balil předměty všech velikostí. Zabalit se dá židle i celá budova.

- Lavírování

Rozumí se rozmývání barvy. Štětcem se obrázek nakreslí a následně vodou rozmývá. Ke kresbě se používají např. vodové, temperové barvy nebo také tuš a inkoust.

4.3.2 Akční tvorba

Akční tvorba se objevuje v 60. letech 20. století. Při akční tvorbě není kladen příliš velký důraz na konečný vzhled, nýbrž na průběh výtvarné činnosti.

- Land art

z anglického land = země; art = umění

Land art lze přeložit jako „umění země,“ vzniká v 60. letech 20. století. Umělci úmyslně zasahují do přírody. Jde o tvoření v přírodě s využitím přírodního materiálu, např. kamení, písku, hlíny, plodů, dřeva aj.

Hotové výtvořiny v přírodě mohou zůstat nebo se zanechají pouze na dobu nutnou pro zdokumentování.

- Body art

z anglického body = tělo; art = umění

Vzniká v 60. letech 20. století. Výtvarným nástrojem se stává tělo člověka. K tvoření se používají otisky prstů, rukou, chodidel atd. K otiskování se nejčastěji používají prstové, temperové, latexové barvy aj.

- Happening

z anglického happen = udát se, přihodit se

Happening je netradiční umělecká technika prováděná na základě dlouhodobě promyšleného plánu, avšak bez možnosti opakování. Dílo vzniká v průběhu uměleckého tvoření. Často vtahuje diváky do výtvarného procesu.

4.4 Prostorová tvorba

- Modelování

Modelování se vyznačuje výtvarným tvořením v prostoru. Dítě manuálně zpracovává hmotu k trojrozměrnému užití. Modelování je často označováno za složitější výtvarnou techniku, na dítě se klade větší nárok na soustředění a technickou zručnost. Dítě si zdokonaluje jemnou i hrubou motoriku. Modelováním si dítě procvičuje hmat, získává vědomí o tvarech a vede k hlubšímu poznávání konkrétních věcí.

K modelování se používá nejčastěji plastelína a jiné modelovací hmoty, modurit, novinová hmota smíchaná s lepidlem, rozmočený karton, sníh, sladké těsto (vizovické), slané těsto.

- Reliéf

Vymodelované tvary vystupující z povrchu podkladu, např. mince, medaile – představující nízký reliéf. Vysoký reliéf vystupuje značně ze svého podkladu. Při tvoření např. vysokého reliéfu je možné kombinovat obaly, krabice, ale i přírodní materiály.

Vzniká záměrně – lepením nebo modelováním; i náhodně – většinou zaujme pozornost (např. zmačkaný papír, který se rozhodneme použít).

- Práce s textilem

Jedná se o výtvarný projev s využitím textilu, látek, šál, dek, převleků aj. Dětem se díky textilu nabízí tvořivé činnosti v podobě stříhání, skládání, svazování, věšení, šití, vyšívání, párání, aranžování aj.

- Práce s papírem

Tvořit se dá ze všech druhů papírů. Kromě skládání lze papír stříhat, lepit, trhat, muchlat. S dětmi lze skládat jednoduché lodě nebo papírové čepice.

Skládání origami, práce s papírem, při němž vznikají trojrozměrné předměty, jsou oblíbené zejména v Japonsku.

- Tvoření z přírodnin

Výtvarné tvoření za pomoci přírodních materiálů, zejména hlíny, kamení, větví, šišek, plodů. Prostřednictvím přírodnin vznikají zajímavé obrazce nejen v ploše, ale i v prostoru. Vytváří se různé kompozice.

- Asambláž

z francouzského assembler = spojovat

Při asambláži se spojují předměty všech velikostí, druhů a barev. Vše se uskutečňuje za pomoci provázků, drátků, izolep, lepidla aj. Vznikají netypické a originální konstrukce.

- Kašírování

z francouzského cacher = zakrývat

Zmačkaný nebo natrhaný novinový papír namočený ve škrobu, lepidle nebo sádře se pokládá na předem připravenou kostru, např. balónek. Po zaschnutí lze papír pomalovat a dotvářet.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

5. Úvod k výtvarným technikám užitým v praktické části

Výtvarné techniky uvedené v praktické části své práce jsem volila na základě mé zkušenosti s dětmi při výtvarném tvoření.

Navštěvovala jsem Mateřskou školu Větrná a Mateřskou školu Zeyerova v Českých Budějovicích, kde jsem s dětmi zkoušela nejrůznější výtvarné techniky. Do praktické části práce jsem vybrala 19 vhodných, které lze v předškolním období používat ve věkově smíšeném kolektivu dětí, tj. dětí ve věku od tří do sedmi let.

U všech vybraných výtvarných technik jsem vypsala cíle, tzn. co se děti danou výtvarnou technikou učí a v čem se zdokonalují.

Dalším bodem u výtvarných technik je motivace. Právě díky motivaci je u dětí možné vzbudit zájem o výtvarnou činnost. Děti musí mít pocit, že o budoucí výtvarné tvoření jeví samy zájem. V žádném případě nesmí být do práce nuceny.

Ke každé výtvarné technice jsem uvedla pomůcky, počty dětí, se kterými jsem pracovala, organizaci dětí, pracovní postup zvolené výtvarné techniky, závěr a další využití hotového výtvarného díla.

Organizace dětí je důležitá, zejména pokud je učitelka s dětmi sama ve třídě. Ne vždy lze výtvarně tvořit se všemi dětmi najednou. Motivaci k výtvarné technice jsem prováděla před samotnou výtvarnou činností. Pokud jsem šla pracovat pouze se šesti dětmi (všechny děti se postupně vystřídaly), musela jsem zbytek dětí udržovat stále namotivované pro jejich další výtvarné tvoření, které přišlo z organizačních důvodů o nějaký čas později. Proto jsem ke každé technice uváděla činnosti, které měly buď tematicky motivující výtvarný základ k dané výtvarné technice, nebo byly samotnou tematicky motivovanou výtvarnou technikou.

Smyslem mé práce bylo vybrat výtvarné techniky vhodné pro práci s dětmi předškolního věku. Při různorodých výtvarných technikách, které jsem s dětmi absolvovala, jsem nacházela i techniky nevhodné pro předškolní děti. Některé z nevhodných technik jsem uvedla v závěru práce.

6. Vhodné výtvarné techniky v předškolním věku

6. 1 Vánoční očekávání

Výtvarná technika:

- kresba

Cíl:

- rozvíjení jemné motoriky

Motivace:

O třetím adventu jsme si s dětmi povídali o vánočním stromečku. Na ukázkou jsem dětem přinesla ukázat větev z borovice a jedle. Kdo z dětí chtěl, ukázal na jednu z větví, vyslovil, ze kterého je stromu. Děti poznávaly konkrétní rozdíly těchto větví.

S dětmi jsme se shodli, že nezáleží jaký vánoční strom doma máme, dokonce může být i strom umělý. Vánoční dárky na Štědrý den Ježíšek nadělí pod každý ozdobený stromeček.

Zajímalo mne, jaké dárky si děti pod stromeček přejí. V komunitním kruhu jsem poslala vánoční ozdobu (ve tvaru vánočního dárku) a každé dítě mohlo vyslovit jedno až dvě přání. Svá přání pak děti zakreslily na čtvrtku.

Budeme potřebovat:

čtvrťka velikosti A4, silný černý fix, voskové a pastelové barvy

Počet dětí:

15

Organizace dětí:

Pracovalo se u tří stolečků, kde si výtvarnou techniku vyzkoušelo všech 15 dětí. Každý pracoval samostatně.

Postup:

Silným černým fixem se kreslí na čtvrtku obrázek, který lze následně kolorovat pastelovými nebo voskovými barvami.

Závěr:

Individuálně jsem se ptala dětí, jaké přání zakreslily. Vše jsem zapisovala na kartičky, které jsem připnula k výkresu na nástěnkou. Výkresy s popisky sloužily pro rodiče jako dopis pro Ježíška.

Další využití:

- vystřížení celé kresby nebo její části
- rozstříhání kresby cca na 10 částí pro účel následného skládání „puzzle“ (pokud by dítě souhlasilo)
- vytváření koláže (do kresby lepit obrázky atd.)

Příloha č. 1

6. 2 Navštívíme les

Výtvarná technika:

- malba

Cíl:

- rozvíjení jemné motoriky
- osvojování si vědomostí o lese

Motivace:

Co vidíme v lese? V lese jsou jehličnaté stromy, rostliny, lesní zvěř aj. Jaké barvy vidíme v lese? Vzpomínáte si, děti, kdy naposledy jste šly do lesa na procházku? Lehněte si na koberec, zavřete si oči a poslouchajte zvuky lesa. Dětem jsem pustila nahrané zvuky lesa z CD, kde mohly slyšet zpěv ptáků, chrochtání divokého prasete atd.

Po této činnosti jsem dětem poslala po kruhu látkovou kapsu naplněnou jehličím. Děti měly po čichu poznat, co se skrývá uvnitř pytlíčku.

Budeme potřebovat:

čtvrtka velikosti A4, vodové a temperové barvy, kelímek na vodu, štětec, hadřík

Počet dětí:

12

Organizace:

Pracovalo se u dvou stolečků se všemi dětmi najednou. Každý pracoval samostatně.

Postup:

Na čtvrtku se maluje vodovými barvami nebo temperovými barvami les a vše, co se v něm vyskytuje (lesní zvířata, rostliny, houby atd.)

Závěr:

Řekli jsme si s dětmi, jak se máme chovat v lese. Několik dětí vědělo, že křičet v lese není správné.

Když všechny výkresy zaschly, každé dítě si vzalo ten svůj, se kterým se posadilo na zem. Pustila jsem dětem opět nahrávku zvuků lesa. Úkolem bylo pozorně poslouchat zvuky, které les vydává a dívat se na svůj výkres. Každé dítě mělo za úkol si promyslet, jaký zvuk výkres nejlépe vystihuje. Výkres pak dítě zvedlo nad hlavu a vydávalo zvuk lesa, který ostatní děti měly za úkol poznat.

Další využití:

- malba jako obraz na zeď - vyrábění papírového rámečku s různým zdobením (lepení barevných kamínků, dokreslování atd.)
- vytváření koláže (např. lepení vystřižených zvířat, stromů z novin atd.)

Příloha č. 2

6. 3 Látka z noční oblohy

Výtvarná technika:

- zapouštění

Cíl:

- rozvíjení fantazie
- podporování abstraktního myšlení
- rozvíjení výtvarného vnímání

Motivace:

Přečetla jsem dětem pohádku od Boženy Němcové „Princezna se zlatou hvězdou na čele“, kde si král hledal svou novou paní, královnu. Poslední přání zesnulé královny, matky Lady, bylo, aby se král oženil pouze s takovou ženou, která jí bude nejvíce

podobná. Král podobu své zesnulé paní našel ve své dceři. Děti měly za úkol pohádku pozorně poslouchat. Po přečtení pohádky se děti pokoušely převyprávět děj. Děti se vzpomínaly, jakou jinou verzi pohádky znají. Mimo jiné vyprávěly, jaké princezna chtěla šaty.

„A zase to dal král ohlásit a šaty sluneční barvy dostal. Když je Ladě přinesl, řekla: „Ještě mi kup, otče, šaty bary nebeské, aby na nich i hvězdy byly.“

Co by byl král pro ni nedal! Poslové lítali na všechny strany a krejčí namáhali své mozky, by vymysleli кроj šatů barvy nebeské i s hvězdami“⁶

Takové šaty princezně ušít, byl jistě nelehký úkol. Jak mohly ve výsledku vypadat? Jak vypadala látka, třpytila se? My si zkusíme vykouzlit vzor látky z noční oblohy na papír.

Budeme potřebovat:

čtvrtka velikosti A4, klovatina, temperové barvy, štětec

Počet dětí:

17

Organizace dětí:

Pracovalo se u jednoho stolečku, kde si výtvarnou techniku vyzkoušelo vždy 6 dětí. Postupně se vystřídaly všechny děti. Každý pracoval samostatně.

Zbylé děti jsem rozdělila na dvě skupiny. Jedné skupině jsem nabídla obkreslování šablony tvaru šatů (velikosti A4). Šablonu si děti mohly vystříhnout, vymalovat a pomocí samolepících korálků dozdobit. Druhé skupině dětí jsem nabídla látky různých druhů a vystřižené šaty z kartonu (velikosti 1m). Děti mohly látky různě stříhat a lepit na karton.

Postup:

Celá plocha čtvrtky (nebo její vyznačená část) se potře klovatinou. Rozředěná černá temperová barva se pomocí štětce nechá kapat do klovatiny. Je důležité, aby klovatina nebyla zaschlá. Barva se po kápnutí zajímavě zapouští do klovatiny, a vytváří tak zajímavé efekty.

Závěr:

Děti si navzájem prohlédly vystavené výkresy. Následně jsem se dětí ptala, jakou barvu by mohla mít látka a vzor látky denní oblohy, za bouřky, v chumelenici nebo v dešti.

⁶ Němcová Božena. Princezna se zlatou hvězdou na čele. Praha 1982. s. 218.

Další využití:

- vystřížení hotového výkresu do tvaru šatů

Příloha č. 3

6. 4 Hra na schovávanou

Výtvarná technika:

- frotáž

Cíl:

- tvoření za pomoci různých předmětů
- logické myšlení (kam dát předmět, aby se obrázky nepřekrývaly, příp. překrývaly)
- vědomí o strukturách předmětů

Motivace:

Při venkovním pobytu na zahradě mateřské školy děti hrály klasickou hru na schovávanou, kdy jedno dítě pykalo a ostatní se schovávaly. Děti měly stanovená pravidla, kam všude se mohou schovat, aby to pro ně nebylo příliš těžké. Aby se hra pozměnila, ukázala jsem dětem barevný míč z pískoviště, který následně schovávaly a hledaly.

S dětmi jsme se po příchodu ze zahrady domluvili, že budeme ve hře na schovávanou pokračovat, ovšem hra bude vypadat jinak. Připravila jsem pro mě hmatové hry a schovala do pytlíčku různé drobné předměty. Děti si sesedly do kruhu a posílaly si tři látkové pytlíčky. Do pytlíčku se nesměly dívat, úkolem bylo rozpoznat po hmatu věc, která je uvnitř.

Navázala jsem na předchozí činnost, po které si děti měly frotáž vyzkoušet. U stolečku si děti při výtvarné činnosti ve dvojicích schovávaly pod papír ploché předměty (viz pomůcky).

Budeme potřebovat:

kancelářský papír, voskové barvy, ploché předměty (klíč, smrkový papír, knoflíky, provázek, mince, listí ze stromu, jehličí, struhadlo, korálky, razítko, kukuřice, šiška, kůra ze stromu, ...)

Počet dětí:

19

Organizace:

Pracovalo se u jednoho stolečku, kde si výtvarnou techniku zkoušelo vždy 6 dětí. Postupně se vystřídaly všechny děti. Každý pracoval samostatně.

Zbylé děti jsem si rozdělila na dvě skupiny. Jedna skupina dostala šablony, které si děti mohly obkreslit, vystříhnout a vybarvit. Následně si je pak mohly dát pod papír a zkoušet frotáž. Druhá skupina dětí dostala cca 20 nejrozličnějších předmětů, které děti měly za úkol rozdělit na měkké a tvrdé předměty. Poté dostaly látkové pytlíčky a navzájem si do nich ukrývaly předměty, které hmatem poznávaly.

Postup:

Dětem jsem rozdala papíry. Děti si vybíraly předměty, které si dávaly pod papír. Voskovkou libovolné barvy opatrně přejížděly přes papír tak, aby se neprotrhl a zároveň, aby se vykreslila struktura předmětu pod papírem.

Závěr:

Po činnosti jsem se dětí ptala, jaký předmět bychom mohli ještě pod papír schovat, aby se nám hezky vykreslil. Společně nás napadla např. zeď, záclona nebo odstřížky papíru.

Další využití:

- vystřížení frotáže (detaily nebo celé obrázky)
- vytváření koláží (barevné kompozice)
- dokreslování frotáže (rozvoj fantazie)

Příloha č. 4

6. 5 Složím třeba dům

Výtvarná technika:

- skládání

Cíl:

- rozvíjení jemné motoriky
- rozvíjení fantazie
- procvičování geometrických tvarů

Motivace:

Děti se posadily na koberec. Ukázala jsem jim z barevného papíru vystřižený čtverec, obdélník, trojúhelník a kruh. Děti měly za úkol hledat jednotlivé geometrické tvary ve třídě. Nejtěžší pro děti bylo najít ve třídě předměty podobné trojúhelníku.

Zahráli jsme si hru. Děti seděly v kruhu na židlích. Každé dítě dostalo do ruky buď čtverec, obdélník, trojúhelník nebo kruh. Jedno dítě, pro které nebyla připravena židlička, zůstalo stát uvnitř kruhu a říkalo: „Teď si vymění místo např. všechny trojúhelníky.“ Děti, které držely v ruce tvar trojúhelníku, se musely zvednout a rychle se posadit na volná místa po dětech, které také držely v rukou tvar trojúhelníku, včetně toho dítěte, které zvolený tvar slovně zadalo. Opět na jedno dítě v kruhu nezbyla židlička, tzn., že přemísťování volilo ono. Dovoleno bylo i říct: „Teď si vymění místo všechny geometrické tvary,“ v tom případě se zvedly všechny děti a hledaly si volná místa jinde.

Budeme potřebovat:

geometrické tvary vystřihané z barevného papíru (30 čtverců, 30 obdélníků, 30 trojúhelníků a 30 kruhů – pro celou skupinu dětí), kruhy ze čtvrtky (jako plocha pro vlastní tvoření)

Počet dětí:

24

Organizace dětí:

Všechny děti pracovaly na koberci v herně. Každý pracoval samostatně.

Postup:

Z libovolně vybraných geometrických tvarů se skládají obrázky.

Závěr:

Děti říkaly, jaké obrázky díky geometrickým tvarům vyskládaly. Nejčastěji se povedl panáček, vlak, věž i dům.

Další využití:

- lepení geometrických tvarů (na šablonu velikosti A3 tvaru kruhu lepit jednotlivé kruhy atd.)
- výroba závěsu (do geometrických tvarů děrovačkou udělat díry) – postupně na provázek navlékat mezi každý geometrický tvar libovolný počet korálků

Příloha č. 5

6. 6 U nás doma

Výtvarná technika:

- odkrývací rezerváž
- kresba

Cíl:

- seznámení s netradičním výtvarným prostředkem
- rozvíjení jemné motoriky
- vyjadřování (v závěru činnosti)

Motivace:

Dětem jsem prozradila, že výtvarná činnost, kterou budou dělat, bude jako čarování.

Nejprve si děti natřely celou čtvrtku inkoustovou barvou. Než nám inkoust zaschnul, povídali jsme si s dětmi o rodině. Poslali jsme po kruhu klíč. Každé dítě v komunitním kruhu při získání klíče řeklo, kde bydlí (rodinný dům, panelový dům...), s kým bydlí (rodiče, sourozenci...) případně, jak vypadá pokoj, ve kterém spí.

Společně jsme si ujasnili, jak vypadá panelový dům nebo dům, ve kterém bydlí pouze jedna rodina (rodinný dům). Řekli jsme si, jak by měl pokoj, ve kterém spíme a hrajeme si, vypadat.

Děti se vrátily ke svým zaschnutým výkresům a měly za úkol vybrat si buď dům ve kterém bydlí, rodinu nebo svůj pokoj a zmizíkem zvolený námět nakreslit.

Budeme potřebovat:

čtvrtka velikosti A4, inkoust, štětec, zmizík

Počet dětí:

13

Organizace dětí:

Pracovalo se u třech stolečků, kde si výtvarnou techniku zkusilo všech 13 dětí. Každý pracoval samostatně.

Postup:

Celá plocha čtvrtky se přetře pomocí štětce inkoustovou barvou. Po zaschnutí inkoustu se zmizíkem kreslí na vzniklý podklad.

Závěr:

Po výtvarné činnosti se děti se svými hotovými výkresy sesedly do kruhu a každý prezentoval, co na obrázku všechno zakreslil.

Další využití:

- výroba rámečku z barevných papírů pro hotový výkres
- dokreslování výkresu např. tuší nebo voskovými barvami

Příloha č. 6

6. 7 S větrem o závod

Výtvarná technika:

- vykrývací rezerváž

Cíl:

- seznámení s netradičním výtvarným prostředkem
- rozvíjení fantazie
- procvičování grafomotoriky

Motivace:

Děti, povězte mi, jak asi vypadá vítr? Má nohy a ruce? Můžeme vítr někdy vidět? Přečtu vám pohádku, jak vítr hrál jednomu klukovi divadlo. Po pohádce se vítr pokusíme nakreslit. V pohádce se vyskytuje slovo „dvůr“, víte, děti, co toto slovo znamená?

„Vítr slezl na dvůr a hrál divadlo. Našel si vymlácené klásky a několik žlutých listů. Podfoukl klásek, a klásek utíkal při zemi jako bílá myška. Podfoukl lupen, a lupen skákal po dvoře jako žabka. Potom zahrál do tance. Všechny myšky, žabky, smetí a stébla se honily se dokola, a najednou hop do povětří. Letěly do světa jako vířivý sloup.

Jardovi se divadlo líbilo, ale na dvůr nešel. Vítr se vrátil a hledal na zahradě metlu. Lískový keř se ohýbal sem, ohýbal se tam, ale prutů na Jardu nedal. Za to mu vítr otrhal poslední listí a rozházel je po pěšinkách. Potom prolezl plotem na dvůr a zase slídil.“⁷

Budeme potřebovat:

čtvrtka A4, bílá svíčka, vodové barvy, štětec

⁷ Kožíšek Josef. Děti z boudy. Praha 1971. s. 44.

Počet dětí:

16

Organizace:

Pracovalo se u jednoho stolečku, kde si výtvarnou techniku zkoušelo vždy 6 dětí. Postupně se vystřídalaly všechny děti. Každý pracoval samostatně.

Zbytek dětí jsem rozdělila na dvě skupiny. Jedna skupina zakreslovala na bílý balicí papír, jak vítr létá. Děti si tak uvolňovaly zápěstí. Druhá skupina kreslila na menší formát (A4) příběh pohádky.

Postup:

Na čtvrtku se kreslí krouživými pohyby bílou svíčkou. Poté se celá plocha čtvrtky přemaluje modrou či jinou vodovou barvou a vosková kresba díky přemalování vystoupí z barevné plochy ven.

Závěr:

Než doschly výkresy, pozorovali jsme s dětmi z okna vítr, jak dokáže hýbat různými věcmi. Nechala jsem pootevřené okno a děti pozorovaly, jak vítr hýbe závěsem.

Děti po třídě běhaly a napodobovaly vítr (pomaleji - vánek i rychleji - velký vítr).

Další využití:

- vystřížení hotového obrázku např. do tvaru mraku (mraky sepnout do řady – vytvoření oblohy)

Příloha č. 7

6. 8 Okolo Frýdku cestička

Výtvarná technika:

- otisk (houbičky - tupování)

Cíl:

- rozvíjení jemné motoriky
- rozvíjení vnímání posloupnosti
- rozvíjení fantazie

Motivace:

S dětmi jsme si zazpívali písničku „Okolo Frýdku cestička“. Při druhé sloce se děti chytly ve dvojicích za ruce a točily se dokola.

Děti správně poznaly, že v písničce se zpívá o cestičce. Obdobou cestičky jsou i chodníky a mě zajímalo, jestli si děti všimly, jakou barvu chodníky mají. Povídali jsme si, jaké dokážou dlaždice vytvářet na chodníku vzory. Děti měly za úkol promyslet, jaké chodníky by se jim líbily a jaký vzor by se na nich měl opakovat. Společně jsme se domluvili na zvolených barvách.

Budeme potřebovat:

čtvrtky velikosti A4, temperové barvy, houbička, nůžky, kalíšky

Počet dětí:

23

Organizace dětí:

Pracovalo se u jednoho stolečku, kde si výtvarnou techniku zkoušelo vždy 6 dětí. Postupně se vystřídalaly všechny děti. Každý pracoval samostatně.

Zbylé děti jsem rozdělila na dvě skupiny. Jedné skupině jsem nabídla kreslení - kresbu k písničce. Druhé skupině jsem nabídla stavění cestiček z víček od plastových lahví.

Postup:

Houbička se rozstříhá na různě velké čtverce či obdélníky. Temperová barva se rozředí v kalíších vodou tak, aby nebyla příliš tekutá ani tuhá. Jednotlivé připravené kousky houbičky se namáčí do barvy a tiská se jimi na čtvrtku promyšlený vzor. Pro ostrost a plnost otisků je důležité před každým otisknutím houbičku namočit do barvy.

Závěr:

Než všechny hotové výkresy zaschly, znovu jsme si zazpívali dvě sloky písničky „Okolo Frýdku cestička“ a prohlédli si, jaké cestičky děti z víček postavily.

Zaschnuté výkresy jsme rovně vyskládali vedle sebe a vzniknul nám tak celý chodník.

Další využití:

- dokreslování stop, prorůstávající trávy mezi dlaždicemi atd.
- vytváření koláže (lepení vystřížených obrázků do výkresu)

Příloha č. 8

6. 9 Výtvarné čarování

Výtvarná technika:

- otisk (zrcátka - monotyp)

Cíl:

- rozvíjení fantazie
- rozvíjení jemné motoriky
- rozvíjení barevného vnímání
- vyjadřování

Motivace:

Dětem jsem ukazovala různá abstraktní díla od umělců. Vysvětlila jsem dětem, kdo je umělec, co je fantazie a co je to abstraktní dílo. Děti měly za úkol říkat, co jim různé obrazy připomínají, jestli jsou veselé nebo smutné.

Budeme potřebovat:

zrcátko, temperové barvy, čtvrtka velikosti A4, štětec

Počet dětí:

22

Organizace dětí:

Pracovalo se u jednoho stolečku, kde si výtvarnou techniku zkoušelo vždy 6 dětí. Postupně se vystřídalily všechny děti. Každý pracoval samostatně.

Zbylé děti jsem rozdělila do dvou skupin. Jedné skupině jsem nabídla zapouštění vodových barev do navlhčené čtvrtky. Druhé skupině jsem připravila několik knih s uměleckými díly malířů. Děti měly do knih zakládat záložky k těm obrazům, o kterých si myslely, že patří k abstraktnímu umění.

Postup:

Na zrcátko se nanese štětcem barva a rozetře se po celé ploše zrcátka. Zajímavé okamžiky vzniknou, když se barvy různě kombinují. Natřená plocha zrcátka se pak obtiskne na čtvrtku. Zrcátko lze po ploše čtvrtky sunout a otáčet jím.

Závěr:

Hotová „abstraktní díla“ plná fantazie jsme vyskládali vedle sebe. Každé dítě dostalo „smajlíka“, kterého přiřadilo k obrázku kamaráda, který považovalo za zajímavý.

Další využití:

- vystřížení monotypu (zajímavé detaily) + možnost lepení detailů na přání
- vytváření barevné koláže
- dokreslování monotypu (rozvoj fantazie)

Příloha č. 9

6. 10 Co se skrývá v pytli?

Výtvarná technika:

- otisk (bramborového tiskátka)

Cíl:

- seznámení se s přírodninou jako s výtvarným prostředkem
- opakování výtvarné techniky
- rozvíjení jemné motoriky
- sebekontrola

Motivace:

Dětem jsem ukázala pytel na brambory. Řekli jsme si, že se brambory na podzim dobývají ze země. Jmenovali jsme si nejružnější pokrmy, které se z brambor vaří.

Zahráli jsme si hru - všechny děti jsem začarovala do brambor. Děti běhaly a na znamení bubínku si lehly a „usnuly“. Já, jako zahradník, jsem jednu „bramboru“ přikryla celou pytlíkem a ostatní děti se na znamení bubínku vzbudily a hádaly, které dítě zmizelo pod pytlíkem. Hru jsme si zahráli několikrát.

S dětmi jsme se shodli, že do pytle není vidět. Proto jsem dětem řekla, že si uděláme takový pytel, do kterého uvidíme.

Budeme potřebovat:

brambory, nůž, štětec, temperové barvy, čtvrtka (šablona pytle)

Počet dětí:

25

Organizace dětí:

Pracovní plochu jsem upravila tak, aby mohlo současně u jednoho stolu pracovat 9 dětí. Postupně se vystřídaly všechny děti. Každé dítě pracovalo individuálně.

Postup:

Do plochy řezu brambory se vykrájí nožem libovolný vzor. Brambory jsem vykrájela den předem. Pokud bychom dětem nabídli tupé, například příborové nože, mohou si vyrobit tiskátka vlastní.

Vykrojený vzor se na natře temperovou barvou a tiská se jím po předem připravené šabloně pytle. Pro sytější otisk je důležité, aby se bramborové tiskátko před každým otištěním znovu natřelo barvou.

Závěr:

Hotové pytle jsme dali na výstavu a děti rozhodly, že se vystaví i tiskátka, která se jim opravdu líbila.

Další využití:

- dokreslování otisku
- lepení pytloviny do prázdných míst

Příloha č. 10

6. 11 Kapří šupina

Výtvarná technika:

- otisk (prstu – body art)

Cíl:

- seznámení se s netradičním výtvarným nástrojem
- rozvíjení barevného vnímání
- rozvíjení fantazie

Motivace:

Využila jsem předvánočního času. S dětmi jsme si povídali o různých vánočních zvycích, o pouštění lodiček, házení střevícem i o kapří šupině, která se na Štědrý den dává pod talíř pro štěstí.

Řekla jsem dětem, že si vyrobíme vlastního kapra. Doprostřed kruhu jsem položila předem připraveného vystřiženého kapra z archu bílého balicího papíru. Děti správně poznaly, že mu chybí šupiny. Aby si děti při cílené výtvarné činnosti vybavily, jak šupina vypadá, rozdala jsem každému dítěti pravou kapří šupinu. Ptala jsem se dětí,

jaký má tvar, barvu, jaká je na dotek. Společně jsme vybrali tři barvy, které jsme následně použili při výtvarné činnosti.

Budeme potřebovat:

ze čtvrtky vystřižená šablona rybí šupiny, prstové nebo temperové barvy, vystřižený kapr z balicího papíru

Počet dětí:

26

Organizace dětí:

Pracovalo se u jednoho stolečku, kde si výtvarnou techniku zkoušelo vždy 6 dětí. Postupně se vystřídaly všechny děti. Každý pracoval samostatně.

Zbylé děti jsem rozdělila do dvou skupin. Jedné skupině jsem nabídla obkreslování šablony tvaru kapra, kterou si děti mohly vystříhnout a vybarvit. Druhé skupině jsem nabídla chytání papírových ryb pomocí proutku. Na rybách i prutech byl připevněný magnet.

Postup:

Každému dítěti se připraví šablona rybí šupiny velikosti A5. Vodou se rozředí prstové nebo temperové barvy tak, aby nebyly příliš tuhé ani tekuté. Prst se namáčí do barvy a otiskuje se na papír. Hezčí je, pokud je celá šupina potiskaná a nejsou na ní bílá místa.

Závěr:

Čas, po který šupiny schly, jsme s dětmi věnovaly hře „Leží kapr v kapradí“.

Leží kapr v kapradí,
pranic mu to nevadí.

Líně leží, líně pije,
je to kapr z Tramtárie.

Je to kapr ze souše,
štěká, ale nekouše.

Po zaschnutí jsme šupiny nalepili na papírového kapra a vyvěsili na nástěnku.

Další využití:

- dokreslování šupiny tuší
- lepení drobných kousků alobalu na šupinu

Příloha č. 11

6. 12 Babiččino klubíčko

Výtvarná technika:

- otisk (kuličky)

Cíl:

- seznámení s netradičním výtvarným nástrojem
- seznámení s netradičním způsobem otisku
- rozvíjení barevného vnímání
- rozvíjení fantazie

Motivace:

Posadila jsme se s dětmi do kruhu. Rozdala jsem dětem různě velká barevná klubka. Hmatem jsme poznávali jejich tvar a strukturu.

Zarecitovala jsem dětem básničku:

„Klubko

Naše kočka, kočička

tahá nitě z klubíčka.

Klubíčko se rozplétá.

Kam vede nit? Do světa?

Poběžíme podle niti

do světa, kde slunce svítí.

Naše kočka, kočička

tahá nitě z klubíčka.

Až to klubko rozplete,

v zahrádce nás najdete.

Ale hledejte, jak chcete,

klubko nikde nenajdete.“⁸

Budeme potřebovat:

víko z krabice velikosti A4 (nebo krabici velikosti A4), čtvrtka velikosti A4, temperové barvy, štětec, kuličky (na cvrnkání nebo skleněné)

⁸ Hrubín František. Dětem. Praha 1974. s. 27.

Počet dětí:

22

Organizace:

Pracovalo se u jednoho stolečku, kde si výtvarnou techniku zkoušelo vždy 6 dětí. Postupně se vystřídaly všechny děti. Každý pracoval samostatně.

Zbylé děti, jsem rozdělila na dvě skupiny. Jedna skupina měla kuličky, s kterými si cvrkala na cíl. Děti si mohly ve dvojicích také kuličku posílat po zemi. Druhá skupina seděla v kruhu a posílala si klubičko.

Postup:

Do víka od krabice nebo do krabice velikosti A4 vložíme čtvrtku velikosti A4. Pomocí štětce nanese na čtvrtku 3 - 4 kaňky naředěné barvy. Barva nesmí být příliš tekutá ani hustá. Do každé kaňky dáme kuličku a nakláněním víka od krabice či krabicí kutálíme kuličky po čtvrtce tak dlouho, jak uznáme za vhodné.

Závěr:

Pomocí klubek jsme si vytvořili v kruhu propletenou síť – každé dítě poslalo po zemi jednomu kamarádovi své klubko a konec klubka stále drželo. V kruhu vznikla barevná síť, kterou jsme porovnávali se sítí, kterou si udělalo každé dítě na čtvrtce.

Další využití:

- vystřížení zajímavého místa + nalepení na přání
- dokreslování tuší (rozvoj fantazie)

Příloha č. 12

6. 13 Očima hladiny vody

Výtvarná technika:

- otisk (čtvrtky)

Cíl:

- získání vědomí o symetrii
- dotváření výkresu netradičním způsobem
- rozvíjení představivosti
- rozvíjení fantazie

Motivace:

Víte, děti, v čem se můžeme vidět? Pamatujete si na vycházku k rybníku? Vzpomínáte na odraz stromů a oblohy na hladině rybníka? Co všechno může hladina rybníka vidět? Povím vám básničku, jak si voda pohrává s tím, co vidí.

„Voda, voda, voda,
zrcadlo mi podá.

Světlo nakreslí mě na ně,
přeběhne jak po pianě.
A s ním větřík.
Může za to,
že se vidím našišato.
Jé, tohle je moje hlava,
jak ji vítr rozhoupává.
Za uchem mi mráček plave,
kolem vlnky cupitavé.
Smějí se mi:
- dli, dli, dli
co se to tu zrcadlí?“⁹

Budeme potřebovat:

čtvrtka velikosti A4, vodové barvy (nebo rozředěné temperové barvy), štětec

Počet dětí:

15

Organizace:

Pracovalo se u jednoho stolečku, kde si výtvarnou techniku zkoušelo vždy 6 dětí. Postupně se vystřídaly všechny děti. Každý pracoval samostatně.

Zbytek dětí jsem si rozdělila na dvě skupiny. Jedné skupině jsem nabídla činnost, kde děti vystříhovaly ryby ze čtvrtky, poté je vybarvily a následně lepily na stříbrnou tapetu ve tvaru kruhu znázorňující rybník. Druhé skupině jsem nabídla modelování z plastelíny na téma - voda. Děti modelovaly kapky vody, ryby, rybník i loď.

⁹ Lukešová Milena. Zvonkohra. Praha 1999. s. 34.

Postup:

Čtvrtka se přeloží na polovinu a uhladí. Po rozevření čtvrtky malujeme pouze na jednu její polovinu. Pro cílený vzhled čtvrtku znovu složíme a rukou uhladíme celou její plochu. Po rozevření zjistíme, že se malba symetricky otiskla na čistou polovinu čtvrtky.

Závěr:

Po zaschnutí výkresů jsme si s dětmi porovnávali vzniklé symetrické obrazce. Některé se nám jevily jako velmi povedené, jiné méně. Vysvětlovali jsme si, proč se některé malby otiskly méně.

Další využití:

- dokreslování otisku např. barevnou tuší (rozvoj fantazie)

Příloha č. 13

6. 14 Podzimní kouzlo

Výtvarná technika:

- otisk (fólie)

Cíl:

- uvědomění si barev podzimu
- vědomí, že každý list ze stromu je originál
- kombinování výtvarných pomůcek (štětec, prst)

Motivace:

Děti, všímáte si, co se venku stalo s přírodou? Léto odešlo a přišel podzim. Sluníčko vystřídal déšť a fujavice. Listí na stromech se zbarvilo a zanedlouho opadá. Přinesla jsem vám ukázat listy, co mi cestou do školky přilétly pod nohy. Věděly byste, děti, ke kterému stromu patří? Dokážeme společně najít všechny barvy, které se v listech ukrývají? I když se nám zdají některé listy stejné, není tomu tak. Odlišují se od sebe druhem, velikostí, tvarem, barvou nebo žilkami. Každý z listů je v přírodě sám za sebe a není k němu žádný stejný list, pouze se najde list podobný. I my si zkusíme udělat listy, které se od sebe budou lišit barvou, tvarem i žilkami.

Na chvíli si každý z nás představme list, který bychom nyní chtěli držet v rukou. Jaké má barvy? Jak asi vypadá?

Budeme potřebovat:

čtvrtka, vodové barvy, potravinová fólie, tužka, štětec, nůžky

Počet dětí:

24

Organizace:

Pracovalo se u dvou stolečků, kde si výtvarnou techniku zkoušelo vždy 12 dětí. Postupně se vystřídaly všechny děti. Každý pracoval samostatně.

Postup:

Na čtvrtku se předkreslí dubový nebo javorový list, poté se vystřihne. Vystřižený list se po celé ploše pomaluje vodovými barvami. Když je celý list pomalovaný, přiloží se na něj kus odstřižnuté potravinové fólie. Je důležité, aby list byl mokry. Tam, kde se fólie skrčí, vznikne „žilka.“ Po zaschnutí zůstane zajímavý efekt. Je důležité, aby se fólie nechala na listu tak dlouho, dokud nebude opravdu suchý. Pak se fólie odstraní.

Závěr:

V závěru jsme si s dětmi hotové listy vyskládali vedle sebe a ověřovali jsme si, že opravdu každý z nich je originál.

Dětem se líbilo, že při shrnování fólie si na list mohou sáhnout a tvořit rukama.

Další využití:

- nakreslit na karton strom velikosti 1 metr, na něj se listy nalepí
- dokreslování detailu listu např. tuší

Příloha č. 14

6. 15 Posvícenské lívance

Výtvarná technika:

- efekt rozlámaného vosku

Cíl:

- střídání výtvarných dovedností (stříhání, kresba, malba)
- kombinování výtvarných technik
- rozvíjení fantazie

Motivace:

Děti, máte rády lívance? Já ano. Nejraději je mám s tvarohem. Jaké lívance máte nejraději vy? Čím si lívanec můžeme ozdobit? Zavřete oči a představte si, že máte před sebou lívanec. Kolem sebe máte povidla, tvaroh, mák, marmelády všech chutí, rozinky, mandle, marcipán a jiné sladké dobroty. Co všechno byste na svůj lívanec daly? Jak by vypadal? Cítíte, jak krásně voní? Nechte oči stále zavřené, já vám povím básničku, jak o posvícení Anka zadělávala na lívance a Káča na koláče.

„Řekni, Kubo, řekni Káče,
ať zadělá na koláče!“

Kuba výskl: „Moje řeč –
tak už, Káčo, honem peč!“

„Řekni, Lojzku, řekni Ance,
ať zadělá na lívance!“

Lojzek výskl: „Ale hned –
ať jsou, Anko, jako med!“

Anka smaží, Káča peče,
neživíme povaleče,
dřeli jsme se na poli,
máme plné stodoly.

Když je u nás posvícení,
ať se víno v džbánu pění,
noste na stůl, děvčata,
máte ruce ze zlata!“¹⁰

Budeme potřebovat:

kancelářský papír, voskové barvy, temperové barvy, štětec, nůžky, voda

Počet dětí:

24

¹⁰ Žáček Jiří. Kdo nevěří, ať tam běží. Praha 2009. s. 27.

Organizace dětí:

Pracovalo se u jednoho stolečku, kde si výtvarnou techniku zkoušelo vždy 6 dětí. Postupně se vystřídaly všechny děti. Každý pracoval samostatně.

Zbylé děti jsem rozdělila do dvou skupin. Jedné skupině jsem nabídla grafomotorické cvičení, kde děti pracovaly podle předtištěného vzoru. Druhá skupina kreslila příběh básničky.

Postup:

Vystřižené kolečko z papíru se pokreslí voskovými barvami. Důležité je, aby celá plocha papíru byla silně pokreslená. Pokreslené kolečko se zmačká do kuličky. Pak se obrázek vyhladí a celý se štětcem natře temperovou barvou. Obrázek se nechá chvíli zaschnout, poté se pod tekoucí vodou jemně smyje temperová barva. Tam, kde byl papír zmačkaný, temperová barva zůstane.

Závěr:

Děti si navzájem říkaly, čím si hotové lívance ozdobily, a jak asi chutnají.

Další využití:

- lepení 2 - 3 lívanců na papírové talíře

Příloha č. 15

6. 16 Hrajeme si s vložkou

Výtvarná technika:

- prostorová tvorba

Cíl:

- rozvíjení prostorové představivosti
- spolupráce v kolektivu
- procvičování jemné motoriky

Motivace:

Venku napadl první sníh. Děti si s radostí venku ze sněhu stavěly sněhuláky. Ve třídě jsme se naučili básničku pomocí pohybové improvizace:

Sněhulák je panáček, (před sebou rukama pohladíme obrys jeho těla)
má na hlavě plecháček. (na hlavu si „postavíme“ hrnec)

Místo očí uhlíky	(ruce v pěst přiložíme k očím)
a až dolů knoflíky.	(rukou si od brady až na zem ukážeme na knoflíky)
Chodí, chodí bos,	(chůze)
má červený nos!	(rukou si znázorníme dlouhý nos)

Ve třídě jsem si s dětmi povídala, jak je někdy těžké postavit na sebe tři sněhové koule tvořící tělo sněhuláka. Rozdala jsem dětem papíry, aby udělaly papírové koule = sněhové vločky. Děti měly za úkol sestavit ze sněhových vloček v ploše (na koberci) sněhuláka.

Budeme potřebovat:

papíry (noviny) velikosti A4, prostor v herně třídy

Počet dětí:

24

Organizace:

Děti jsem rozdělila na dvě skupiny po 12. Každá skupina dětí pracovala samostatně.

Postup:

Papíry (noviny) se zmačkají do koulí. Ze zmačkaných koulí se sestavují předem zadané předměty.

Závěr:

Děti dávaly návrhy, co vše se zimní tematikou by mohly ještě vytvořit. Děti vytvořily z papírových koulí i sněhové vločky.

Po prohlédnutí vzniklých obrázků jsme papírové koule navrhli na dvě hromady. Děti se opět rozdělily na dvě skupiny a chvíli se „koulovaly“.

Abychom papírové koule ještě využili, předem jsem si připravila karton s nakresleným obrysem sněhuláka. Děti tělo sněhuláka potřely lepidlem a lepily na něj co nejvíce papírových koulí.

Další využití:

- ozdobování obrázků barevnými plastovými víčky z láhví
- dotváření obrázků z papírových koulí látkami (prostorová kompozice)

Příloha č. 16

6. 17 Vánoční strom

Výtvarná technika:

- pečení

Cíl:

- rozvíjení hmatového vnímání
- rozvíjení tvořivosti
- rozvíjení prostorového vnímání
- seznámení s neobvyklým materiálem pro plastické vyjádření
- procvičování jemné motoriky

Motivace:

Navázala jsem na první adventní neděli, kdy se zapaluje první svíčka a rozsvěčují se vánoční stromy na náměstích. S dětmi jsme zdobili stromeček ve dvoře Městského úřadu v Českých Budějovicích. Všechny děti si na stromeček pověsily alespoň jednu ozdobu ve tvaru hvězdičky a zvonečku. Každá mateřská škola měla připravený svůj vlastní vánoční stromeček, který si došla ozdobit. Týden před zdobením stromečku si děti ozdoby vystříhaly z pěnové pryže.

Druhý den jsme si povídali o tom, jak náš stromeček vypadal. Vzpomínali jsme, jaké byly stromečky ostatních školek.

Ráno jsem připravila těsto, které děti pomáhaly zadělávat.

Budeme potřebovat:

těsto na perníčky, váleček na těsto, mouka, formičky ve tvaru stromu, nůž

Počet dětí:

26

Organizace:

Pracovalo se u jednoho stolečku, kde si zadělávání a vykrajování těsta zkoušely vždy 3 děti. Postupně se vystřídaly všechny děti. Každý pracoval samostatně.

Zbytek dětí jsem rozdělila na dvě skupiny. Jedna skupina kreslila vánoční stromečky, které viděla na dvoře městského úřadu. Druhá skupina modelovala z plastelíny vánoční ozdoby.

Postup:

Na moukou podsypané pracovní ploše se vyválí zpracované těsto. Formičkou se z těsta vykrají stromy, které se pokládají na plech na pečicí papír.

Závěr:

Hotové perníčky příjemně provoněly třídu. Děti si lehly na koberec, zavřely oči a chvíli odpočívaly při relaxační hudbě. Ptala jsem se dětí, jaké cítí barvy. Několik dětí necítilo žádnou barvu, ostatní děti jmenovaly nejčastěji červenou, modrou, růžovou a žlutou barvu.

Další využití:

- zdobení upečených perníků (polevou, lentilkami, posypem na cukroví atd.)
- balení perníků do celofánu + vytváření mašle (perník, jako dárek)

Příloha č. 17

6. 18 Ozdobím se na bál jako král i jako královna

Výtvarná činnost:

- navlékání

Cíl:

- rozvoj jemné motoriky
- rozvoj hrubé motoriky
- rozvoj fantazie, výtvarné tvořivosti
- kombinování předmětů

Motivace:

Děti jsou rozestoupeny v celém prostoru herny. Sedí v dřepu a čekají na vyzvání. Děti představují rozsypané korále a učitelka jehlu. Učitelka chodí mezi dětmi a dotykem „navléká korálky“. Koho se učitelka dotkne, ten se chytne posledního jdoucího za ruku. Učitelka chodí různě ve smyčkách, aby navlékání bylo zajímavé. Když jsou všechny korále navlečené, spojí se začátek s koncem a utvoří kruh. V kruhu se posadí.

Děti, rozhlédněte se po třídě, jestli někde nezůstal zakutálený korálek. Komu byste navlečený náhrdelník daly? Zamyslete se, komu by udělal radost.

Budeme potřebovat:

různé předměty s dírkou – korálky, knoflíky, těstoviny, brčka, látka s dírkou, papír s dírkou, špulky atd., provázek

Počet dětí:

18

Organizace dětí:

Pracovalo se u dvou malých stolečků, kde si výtvarnou techniku vyzkoušelo vždy 6 dětí. Postupně se vystřídalý všechny děti. Každý pracoval samostatně.

Zbylým dětem jsem nabídla grafomotorické cvičení, kde děti dokreslovaly na šňůru korále podle předtištěného vzoru.

Závěr:

Na závěr si děti navlečené korále navlékly na krk a chodily po špičkách jako královny nebo dupaly jako králové. Využila jsem toho, že děti znají tanec mazurku, a proto jsme si ji zatančili do rytmu známé písničky „Měla babka čtyři jabka“.

Další využití:

- malba hotového náhrdelníku
- zdobení větví ve váze náhrdelníkem

Příloha č. 18

6. 19 Kamarádi strašidla

Výtvarná technika:

- prostorová tvorba

Cíl:

- rozvíjení prostorové představivosti
- spolupráce v kolektivu
- procvičování jemné motoriky

Motivace:

Zahrála jsem dětem na klavír písničku „Okoř“. Děti ji měly pozorně poslouchat, aby mohly vyprávět, o čem se v ní zpívalo. Správně poznaly, že se v písničce zpívalo o hradu a o bílé paní. Právě bílá paní byla inspirací naší výtvarné činnosti. Děti říkaly, kdo bílá paní je, co dělá, jak vypadá. Společně jsme usoudili, že se jedná o strašidlo, které chodí po hradu. Děti byly nadšené, když jsem řekla, že si vyrobíme strašidla.

Budeme potřebovat:

látky střižené do tvaru čtverce, papír velikosti A4, provázek, nůžky, černý silný fix

Počet dětí:

25

Organizace dětí:

Pracovalo se v prostoru herny, kde si děti vyzkoušely výtvarnou techniku. Každý pracoval samostatně.

Postup:

Papír se zmačká do tvaru koule, položí se doprostřed rozložené látky. Provázkem kouli podvážeme. Koule znázorňuje hlavu strašidla a provázek krk. Po zavázání dokreslíme fixem strašidlu tvář.

Závěr:

Na závěr jsem dětem opět hrála písničku „Okoř“. Děti nejprve tančily ve třídě se svými strašidly volně po prostoru. Pak jsem na koberci utvořila z lana velký kruh, po kterém děti chodily jako strašidla okolo hradu.

Další využití:

- nastříhat spodek šatů strašidla na proužky
- barevnými fixy domalovat šaty strašidla
- výroba šály z barevných bavlnek pro strašidlo (stejně dlouhé nastříhané bavlnky se na obou koncích zauzlují)

Příloha č. 19

ZÁVĚR

Svou práci z oblasti výtvarného tvoření jsem zaměřila na výtvarné techniky, zejména na vhodnost užití výtvarných technik v praxi u předškolních dětí.

Teoretickou část jsem soustředila na poznání předškolního dítěte z několika úhlů pohledu. Důraz jsem kladla na představení výtvarného projevu a symboliku dětské kresby typickou pro předškolní věk dětí. Dále jsem popsala několik výtvarných technik a některé z nich jsem použila i v praktické části.

Hlavním cílem práce bylo zjistit a ověřit vhodnost výtvarných technik pro rozvoj dětského výtvarného projevu v předškolním období. Výtvarné techniky jsem volila podle věku dětí a jejich schopností. Pracovala jsem vždy s věkově smíšeným kolektivem dětí, tj. s dětmi od tří do sedmi let věku. Proto jsem vybírala vždy takové výtvarné techniky, aby vyhovovaly všem dětem bez rozdílu.

Při výtvarném tvoření s dětmi jsem objevila několik výtvarných technik, které bych označila za méně vhodné pro předškolní věk. K těmto výtvarným technikám bych zařadila např. kašírování, které vyžaduje vždy pouze práci jednotlivce. Pokud by si kašírování mělo vyzkoušet každé dítě, jednalo by se i o několikadenní tvoření. Dalším důvodem, proč tuto výtvarnou techniku označuji za nevhodnou, je, že pedagog, který je na skupinu dětí sám, se musí plně věnovat pouze dítěti, které tvoří, a tak by často ztrácel přehled o ostatních dětech.

K výtvarné technice, kterou jsem ve své práci uvedla pod číslem 6. 13 doporučuji používat raději malbu. Při otisku kresby nebývá obrázek, na rozdíl od malby, příliš čitelný.

Zjistila jsem, jak je důležité promyslet si organizaci výtvarných činností vzhledem k počtu dětí ve třídě. Pokud chci pracovat s celou třídou, je nutné hledat vedlejší výtvarné a tvořivé aktivity i pro ostatní děti, které vyčkávají na hlavní výtvarnou činnost.

Ze své zkušenosti s dětmi při výtvarném tvoření jsem došla k závěru, že nezáleží na talentu, nýbrž na chuti tvořit.

V příloze jsou doloženy vyfotografované dětské výkresy, které doplňují praktickou část, která může sloužit jako vodítko pro učitelky mateřských škol při výběru vhodných výtvarných technik v předškolním věku.

Resumé

Bakalářská práce pojednává o výtvarném tvoření u dětí předškolního věku. Přináší 19 výtvarných technik, které jsem ve své práci uvedla jako vhodné při tvoření s dětmi ve věkově smíšené třídě. V praktické části jsem detailně popsala plnění jednotlivých výtvarných technik.

Práce též nabízí kapitoly o poznání předškolního období, o cílech předškolního vzdělávání převedených do výtvarné činnosti, dále kapitoly týkající se teorie dětského výtvarného projevu a členění výtvarných technik.

V příloze je fotografická dokumentace devatenácti výtvarných technik. Tato dokumentace zaznamenává samotný postup práce i hotové výtvary.

Summary

The bachelor thesis deals with art creation of preschool age children. It brings 19 art techniques, which I presented in my thesis as suitable for creation with children in a age-mixed class. In the practical part, I described the fulfillment of individual art techniques in details.

The thesis also offers chapters about identification of the preschool age, aims of the preschool education converted into art activity, followed by chapters concerning the theory of child's art expression and art techniques division.

In the attachment, there is a photographic documentation of nineteen art techniques. This documentation records the progress of work itself as well as the finished productions.

Použitá literatura

ALLEN, E., MAROTZ, R. *Přehled vývoje dítěte od prenatálního období do 8 let.*

Praha: Portál, 2005. 187 s. ISBN 80-7367-055-0.

CESAR, M. *Tvořivé nápady pro šikovné děti.* Praha: Reader's Digest Výběr, 272 s.

ISBN 978-80-7406-004-5.

CIKÁNOVÁ, K. *Kreslete si s námi.* Praha: Aventunum, 1997. 124 s. ISBN 80-7151-015-7.

CIKÁNOVÁ, K. *Malujte si s námi.* Praha: Aventinum, 1993. 125 s. ISBN 80-7151-468-3.

CIKÁNOVÁ, K. *Tužkou, štětcem nebo myší...* Praha: Aventinum, 1998. 123 s. ISBN 80-7151-031-9.

HAVLÍNOVÁ, M., Kol. autorů. *Zdravá mateřská škola.* Praha: Portál, 1995. 141 s. ISBN 80-7178-048-0

HOFMAN, L. *Výtvarné hříčky.* Praha: Albatros, 1989. 123 s.

HOSKOVCOVÁ, S. *Psychická odolnost předškolního dítěte.* Havlíčkův Brod: Grada, 2006. 160 s. ISBN 80-247-1424-8.

HRUBÍN, F. *Dětem.* Praha: Albatros, 1974. 84 s.

KOHLOVÁ, M. *200 výtvarných činností: náměty pro tvořivost dětí od 3 let.* Praha: Portál, 2010. 271 s. ISBN 978-80-7367-820-3.

KOHLOVÁ, M., GAINEROVÁ, C., *Dalších 199 výtvarných činností: náměty pro rozvoj myšlení dětí od 3 let.* Praha: Portál, 1997. 258 s. ISBN 80-7178-148-7.

KOŽÍŠEK, J. *Děti z boudy*. Praha: Středočeské nakladatelství a knihkupectví, 1971. 150 s.

KUCHARSKÁ, A., MÁJOVÁ, L., *Dětská kresba v psychologickém výzkumu*, Praha: UK, 2005. 96 s. ISBN 80-7290-217-2.

LISÁ, L., KŇOURKOVÁ, M. *Vývoj dítěte v jeho úskalí*. Praha: Avicenum. 276 s. (kresba kytky, postavy a stromu)

LUKEŠOVÁ, M. *Zvonkohra*. Praha: Albatros, 1999. 89 s. ISBN 80-00-00735-5.

MŠMT. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. Praha: VÚP, 2004. 48 s. ISBN 80-870-0000-5.

NĚMCOVÁ, B. *Princezna ze zlatou hvězdou na čele*. Praha: Albatros, 1982. 235 s.

PIAGET, J., INHELDER, B. *Psychologie dítěte*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1970. 120 s.

SVOBODOVÁ, M. *Výtvarná výchova v předškolním věku*. Havlíčkův Brod: Tobiáš, 1998. 86 s. ISBN 80 85808-47-1.

ŠPAŇHELOVÁ, I. *Dítě v předškolním období*. Praha: Mladá fronta, 2004. 76 s. ISBN 80-204-1187-9.

ŠULOVÁ, L. *Raný psychický vývoj dítěte*. Praha: Karolinum, 2004, 247 s. ISBN 80-246-0877-4.

UŽDIL, J. *Čáry, klikyháky, paňáci a auta*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1984, 128 s.

UŽDIL, J. *Výtvarný projev a výchova*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1974. 314 s. (klasikové atd ta tlustá)

UŽDIL, J., ŠAŠINKOVÁ, E. *Výtvarná výchova v předškolním věku*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1980, 192 s. (dům, strom, dopravní prostředky)

VÁGNEROVÁ, M., VALENTOVÁ, L. *Psychický vývoj dítěte a jeho variabilita*. Praha: Karolinum, 1994. 115 s. ISBN 80-7066-384-7.

VONDROVÁ, P. *Výtvarné techniky pro děti*. Praha: Portál, 2007. 156 s. ISBN 978-80-7367-329-1.

WATTOVÁ, F. *Velká kniha výtvarných nápadů pro šikovné ruce: více než 280 nápadů, jak si vyzkoušet výtvarné prostředky*. Praha: Svojtka & Co, 2006. 192 s. ISBN 80-7352-583-6.

WILKESOVÁ, A. *První kniha pro šikovné ruce*. Praha: Slovart, 2008. 48 s. ISBN 978-80-7391-015-0.

ŽÁČEK, J. *Kdo nevěří, ať tam běží*. Praha: Mladá fronta, 2009. 72 s. ISBN 978-80-204-1977-4.

Internetové stránky:

PROMEG. *Grafologie a psychologie v písmu a kresbě*. (Citace 12.11. 2010)

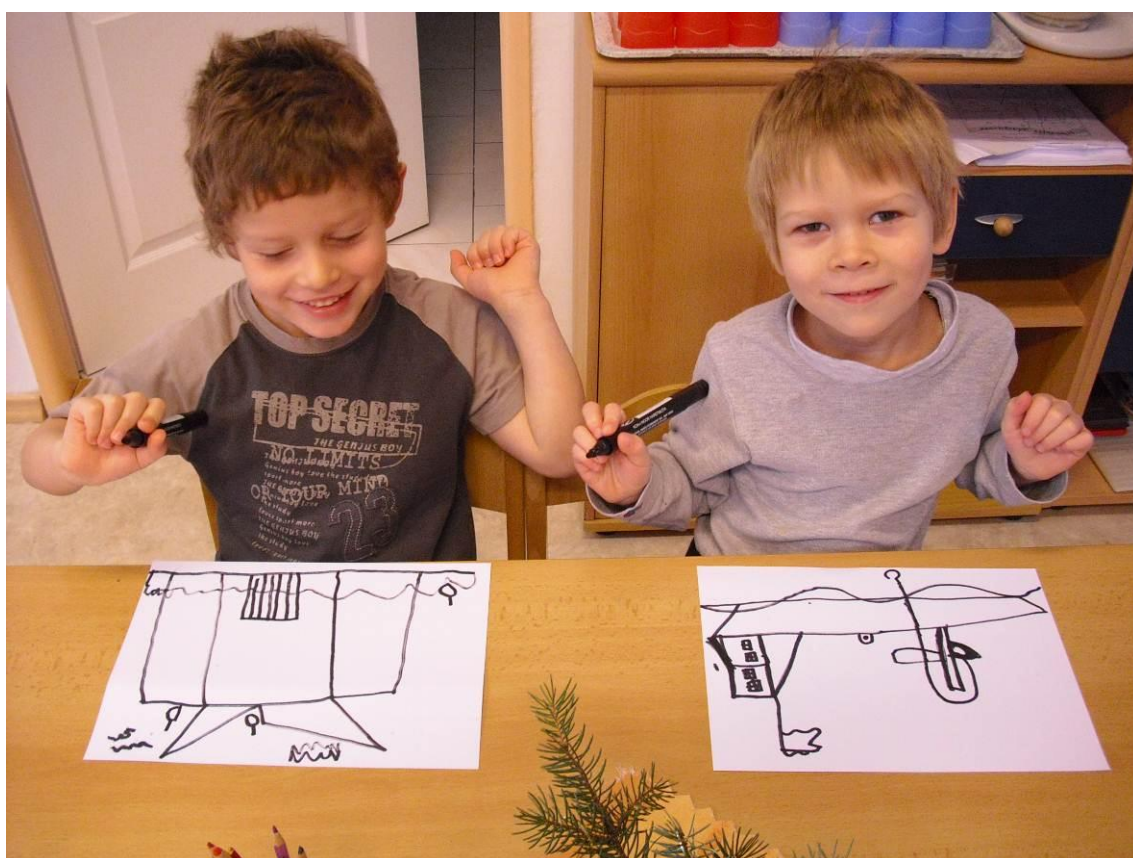
<http://www.promeg.estranky.cz/clanky/grafologie-a-psychologie-v-pismu-a-kresbe/detska-kresba-jako-diagnosticky-prostredek.html>

Seznam příloh

Fotodokumentace k jednotlivým výtvarným technikám:

Příloha č. 1:	Vánoční očekávání - kresba
Příloha č. 2:	Navštívíme les - malba
Příloha č. 3:	Látka z noční oblohy - zapouštění
Příloha č. 4:	Hra na schovávanou - frotáž
Příloha č. 5:	Složím třeba dům - skládání
Příloha č. 6:	U nás doma - odkrývací rezerváž
Příloha č. 7:	S větrem o závod - vykrývací rezerváž
Příloha č. 8:	Okolo Frýdku cestička - otisk houbičky (tupování)
Příloha č. 9:	Výtvarné čarování - otisk zrcátka (monotyp)
Příloha č. 10:	Co se skrývá v pytli - otisk bramborového tiskátka
Příloha č. 11:	Kapří šupina - otisk prstu (body art)
Příloha č. 12:	Babiččino klubíčko - otisk kuličky
Příloha č. 13:	Očima hladiny vody - otisk čtvrtky
Příloha č. 14:	Podzimní kouzlo - otisk fólie
Příloha č. 15:	Posvícenské lívance - efekt rozlámaného vosku
Příloha č. 16:	Hrajeme si s vločkou - prostorová tvorba
Příloha č. 17:	Vánoční strom - pečení
Příloha č. 18:	Ozdobím se na bál jako král i jako královna - navlékání
Příloha č. 19:	Kamarádi strašidla - prostorová tvorba

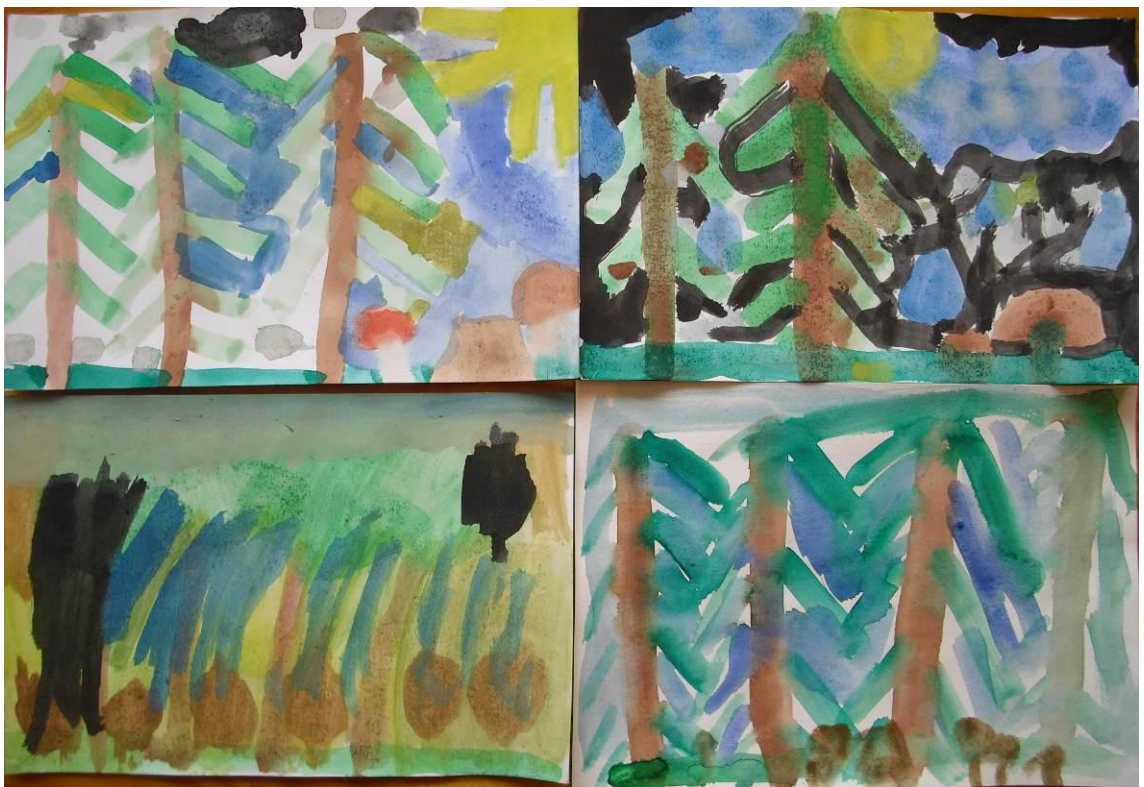
Příloha č. 1: Vánoční očekávání - kresba

Příloha č. 2: Navštívíme les - malba

Příloha č. 3: Látka z noční oblohy - zapouštění

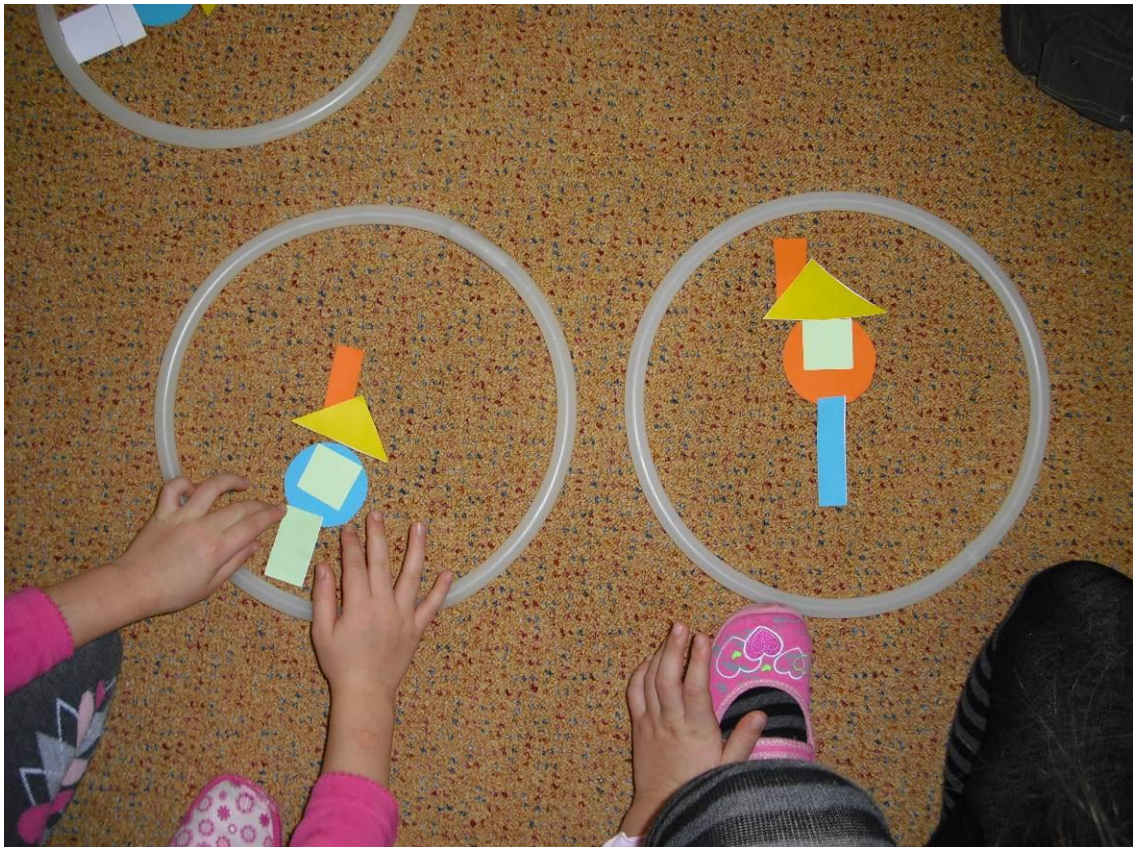
Příloha č. 4: Hra na schovávanou - frotáž

Příloha č. 5: Složím třeba dům – skládání

Příloha č. 6: U nás doma – odkrývací rezerváž

Příloha č. 7: S větrem o závod – vykřívací rezervář

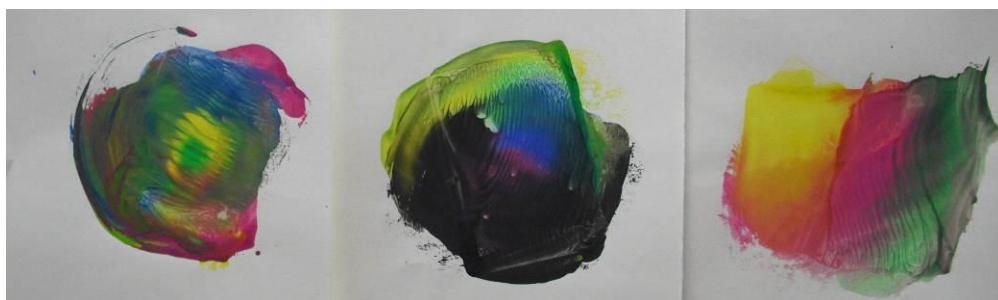
Příloha č. 8: Okolo Frýdku cestička – otisk houbičky

Příloha č. 9: Výtvarné čarování - otisk zrcátka (monotyp)

Příloha č. 10: Co se skrývá v pytli – **otisk** bramborového tiskátka

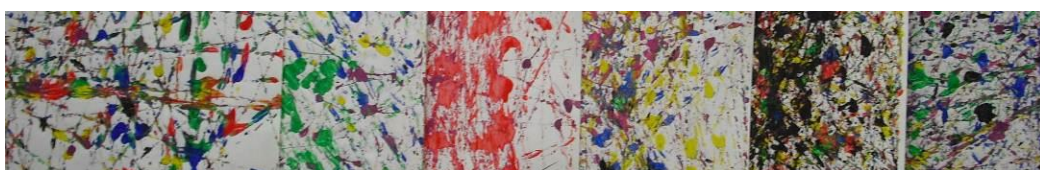
Příloha č. 11: Kapří šupina – otisk prstu (body art)

Příloha č. 12: Babiččino klubíčko – otisk kuličky

Příloha č. 13: Očima hladiny vody – **otisk** čtvrtky

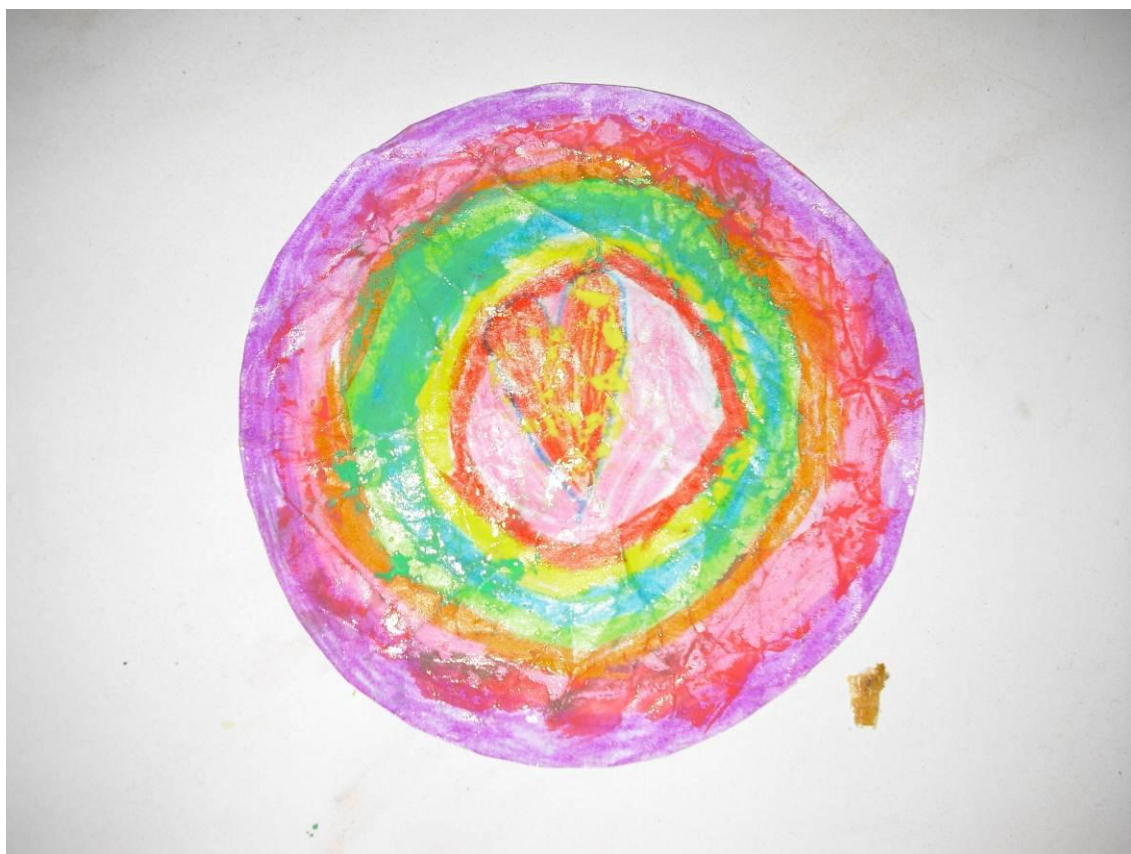
Příloha č. 14: Podzimní kouzlo – **otisk** potravinové fólie

Příloha č. 15: Posvícenské lívance – efekt rozlámaného vosku

Příloha č. 16: Hrajeme si s vločkou – prostorová tvorba

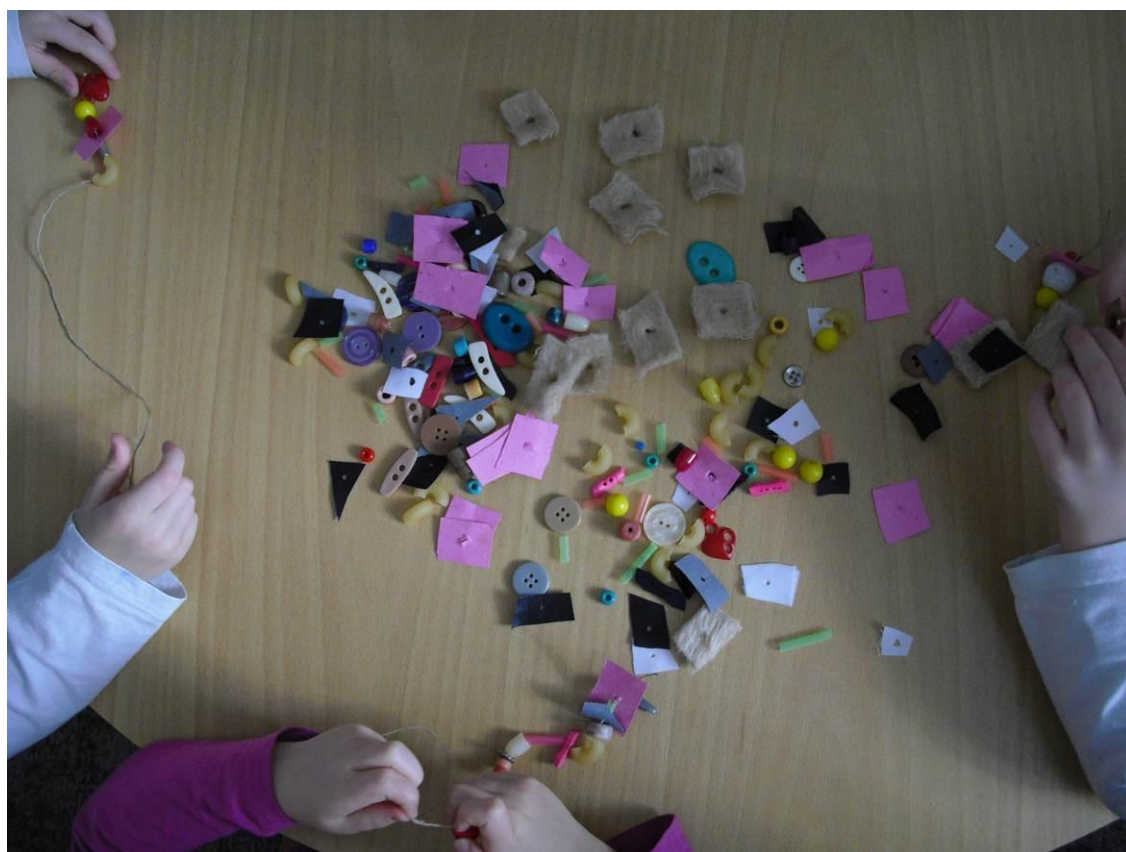

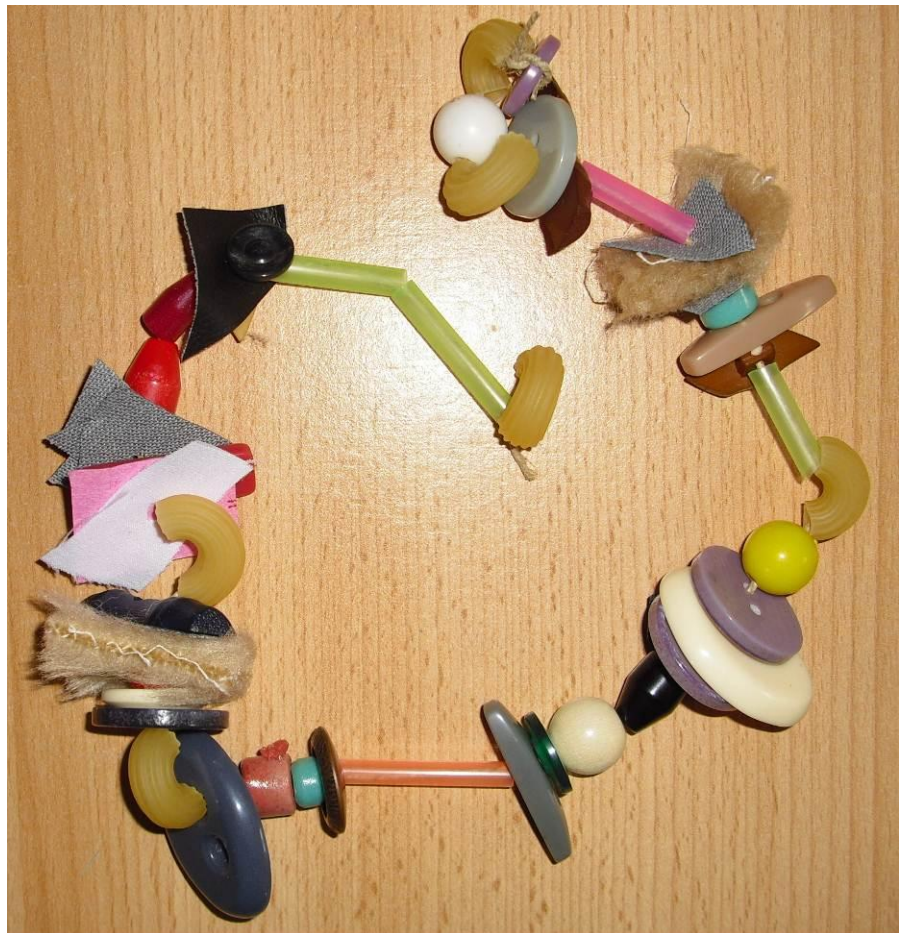
Příloha č. 17: Vánoční strom – pečení

Příloha č. 18: Ozdobím se na bál jako král i jako královna – navlékání

Příloha č. 19: Kamarádi strašidla – prostorová tvorba

